

ΤΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΧΩΡΙΣ ΜΑΣΚΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α. ΚΑΡΑΒΙΑ

ΘΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΧΩΡΙΣ ΜΑΣΚΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α. ΚΑΡΑΒΙΑ, ΑΘΗΝΑ 1946

I

Το Φλεβάρη του 1930 πήγαμε στο Άγιον Όρος. Αφού μείναμε νηστικοί κάμποσες μέρες στη Θεσσαλονίκη, άγρυπνοι, με κομμένα τα γόνατα και με διαρκή διάθεση εμετού απ' την αδυναμία, πήραμε το δρόμο προς τη Χαλκιδική. Στο Στρατόνι πηγαίναμε να ζητήσουμε δουλειά στα μεταλλεία.

Στο δρόμο συναντούσαμε μπουλούκια - μπουλούκια κουρελήδες εργάτες, που μας πληροφορούσανε πως άδικα πηγαίναμε.

“Μα το Άγιον Όρος πάντα έχει δουλειές”, πληροφορηθήκαμε πέρα πέρα.

Γι' αυτό ξεστράτισαμε από τη Σμίξη. Βραδισμένα περάσαμε τον Πύργο της Χαλκιδικής, και φτάσαμε στη Ρουμανική Σκήτη του “Προδρόμου”. Στη Γουρουνοσκήτη, όπως τη λένε. Έτσι άρχισε η γνωριμιά μας με το Άγιον Όρος. Η πόρτα του Μοναστηριού κλείνει με το βασίλεμα του ήλιου. Έβρεχε, το κρύο έσκιζε τις σάρκες μας, εύρισκε και τριγούνιζε τα κόκαλα. Τα δόντια μας καταχτυπούσανε σαν παλαβά. Αναγκαστήκαμε να χτυπήσουμε.

Μια φωνή ακούστηκε από μέσα, μα δεν καταλάβαμε τι έλεγε. Άλλη γλώσσα μιλούσε.

Δεν ήταν μήτε ήμερη, μήτε άγρια. Να έτσι όπως λέμε καμιά φορά το “ασιχτίρ”.

Πάλι σώπασε. Κι η πόρτα έμεινε ασάλευτη μέσα στη θυελλώδη νύχτα.

Απ' τις χαραμάδες της ξεθύμαινε το νυσταγμένο βουητό του εσπερινού.

Μια ώρα χτυπούσαμε και περιμέναμε.

Κάποτε άνοιξε η πόρτα. Πολλοί καλόγεροι μαζί, με τα πανωκαλύμμαυχα και τα Ευαγγέλια ακόμα στο χέρι φράξανε το άνοιγμα. Αυτή την ώρα σχολνούσανε απ' τον εσπερινό. Κάτι μας είπανε στη γλώσσα τους, που δεν καταλάβαμε τι σήμαινε. Τον τόνο όμως του “Δεν πάτε στο διάολο τέτοια ώρα”, τον γνωρίσαμε πολύ καλά, γιατί ήταν ο τόνος της φωνής του αφεντικού, που μας είχε κρατήσει συντροφιά σ' όλη μας τη ζωή.

Μα στο χάλι που ήμαστε δεν είχαμε καθόλου διάθεση να κυνηγούμε διαόλους.

Πιο σωστό ήτανε να κυνηγήσουμε τους αγίους. Κι όταν προσπαθήσανε, σπρώχνοντας, να μας βγάλουν έξω για να ξανακλείσουνε, δείξαμε και μεις τη γροθιά μας αναγκαστικά. Κι αυτό είχε τ' αποτέλεσμά του το καλό.

Βρέθηκε κάπου στο τεράστιο χτίρι, ένα υπόγειο, υγρό και σκοτεινό κι άθλιο, μα όσο και να 'τανε, αντιπροσώπευε εκείνο που λέμε στέγη.

Δεν είχαμε ταχτοποιηθεί καλά - καλά, κι ένας υποταχτικός ήρθε. Μας έγνεψε να

πάμε μαζί του. Κοιταχτήκαμε κι οι οχτώ. Μείναμε σύμφωνοι. Κι ακλουθήσαμε... Σ' ένα άλλο υπόγειο μας βάλανε. Μ' αυτό είχε κι ένα δύο σανίδια χάρω. Είχε και κουβέρτες. Αν δεν ήμασταν ψόφιοι απ' την κούραση, θα σχολιάζαμε αυτό το ξαφνικό χουβαρνταλίκι των ασκητάδων.

Ίσα-ίσα που μ' είχε ζαλίσει ο ύπνος, όταν άκουσα το Μιχάλη, που ήταν ξαπλωμένος δίπλα μου, να μουρμουρίζει και να βρίζει μέσ' από τα δόντια του. Την ίδια διάθεση είχα κι εγώ κι όλοι οι άλλοι, γιατί το μουρμουρητό γενικεύτηκε, μεγάλωσε, ξεκαθαρίστηκε και καταστάλαξε σε βαριά βρισιά.

-Κουνούπια είναι ρε; λέει κάποιος.

-Ναι, σκνίπες θαρρώ πως είναι.

-Γαμώ το Χ... τους, πού μας βάλανε;

-Και στο παντελόνι μου μέσα τρυπώσανε, βρε!

Δεν αστειευόταν ο Κίτσος, γιατί κι εμείς τα νοιώθαμε να τσιμπολογούνε απ' όλο το κορμί.

Ο Μήτσος δε βάσταξε κι άναψε ένα σπίρτο. Το φως λέει τα διώχνει καμιά φορά. Μπορεί και να τα διώχνει. Μα κείνη τη φορά δε χαμπαρίζανε από τέτοια. Με το χουζούρι τους περπατούσανε, στους λαιμούς, στα μούτρα, στα χέρια και στα ματόκλαδα σταλίζανε. Μα δεν ήτανε κουνούπια. Ψείρες ήτανε.

-Βρε τι είν' αυτό το κακό! Κατάπληχτος λέει ο Νώντας.

-Επίτηδες να μας βάλανε εδώ μωρέ; λέει άλλος.

-Δεν το πιστεύω! Τι διάολο, χριστιανοί άνθρωποι!

-Μωρέ δε φταίνε αυτοί. Πετάγεται ο Κώστας και λέει. Κάτι άλλο θα συμβαίνει.

Ξέρετε τι; Εδώ, λένε, πως δεν υπάρχει τίποτις θηλυκό, κι από ψείρα μην έχεις ιδέα. Μόνο ψείρους έχουνε αυτοί. Εμείς φέραμε τις θηλυκές. Και κάνουνε το γάμο τους, ξεφαντώματα έχουνε απόψε.

Ο Κώστας που το 'πε αυτό, είχε χρόνια στην αλητεία. Εύκολα συνήθιζε σε κάθε κατάσταση. Τρόπο θα εύρισκε να γελάσει και την ώρα, που θα τον δέρνανε. Κι αν γελούσαμε και μεις τότε, θα 'χαμε κάνει το πρώτο βήμα προς τον αλητισμό. Βέβαια δε θα ξεχνούσαμε να ξεσπάσουμε το πρωί στην πλάτη του "Πάτερ Πρόδρομου" του Πορτάρη κι έτσι δε θα κάναμε καλή γνωριμία αμέσως-αμέσως, με την αστυνομία. Μα αυτό θα σήμαινε και χάσιμο του εαυτού μας.

Όταν διαμαρτυρηθήκαμε το πρωί στους καλογέρους, ο πάτερ Πρόδρομος πετάχτηκε και μας είπε σε θαυμάσια ελληνικά: "Μας ψειριάσατε και φωνάζετε κι

από πάνω". Τότε ήτανε που δε βάσταξε ο Κίτσος και του τις έβρεξε. Κι ο Κώστας ο αλήτης, σίμωσε σιγά-σιγά, τράβηξε απότομα το γιακά του ράσου του καλογέρου, και του 'χωσε στην πλάτη ένα χάρτινο χωνάκι.

Εκεί ρίχναμε αυτές, που μαζεύαμε τη νύχτα, γιατί σιχαινόμαστε να τις σπούμε. -Θηλυκές κι αρσενικές είναι, του είπε. Για να πιάσεις σόι!

Δεν είχε καιρό ο πάτερ Πρόδρομος να καλοσκεφτεί τι του κάνανε.

Το αίμα του όλο είχε ανέβει στα μάτια του και στ' αφτιά του. Ετοιμαζότανε για έκρηξη. Ούτ' από ναυτικό Έλληνα δεν άκουσα τόση ποικιλία από βρισιές, όσο απ' αυτόνε.

Οι άλλοι όμως πατέρες, αρπάξανε τον Κώστα, άλλος απ' τα μαλλιά, άλλος απ' τα χέρια, κι άλλος τότε χαστούκιζε, όπου λάχαινε. Φυσικά πήραμε θέση όλοι μας.

Σωστή μάχη γίνηκε στην πλακόστρωτη αυλή της Σκήτης του άη Προδρόμου μεταξύ καλογέρων κι εργατών. Η αστυνομία έλειψε. Μα δεν την αισθανθήκαμε και τόσο αυτή την έλλειψη. Το μοναστήρι την αναπλήρωνε θαυμάσια.

Αυτό το περιστατικό στάθηκε αφορμή να μάθουμε και μια καινούργια λέξη: "Διωχτικά".

'Έτσι λένε οι εργάτες, που 'χουνε ζήσει πολύ στο Όρος, τις κουβέρτες που δίνουνε να κοιμηθούνε οι περαστικοί, οι φτωχοντυμένοι περαστικοί...

Παντού, σε κάθε μοναστήρι, όπως θα δούμε και πάρα πέρα, έχουνε τέτοια "Διωχτικά".

Τα λένε έτσι, γιατί τ' αφήσανε ξεπίτηδες και πιάσανε ψείρα για να την παθαίνει ο φτωχός περαστικός και να μην ματαπατά στο μοναστήρι! "Διώχνουνε".

Τώρα θυμούμαι κάτι που 'γραψε ένας δημοσιογράφος κάποτε (ο Ουράνης θαρρώ) και γελώ μόνος μου, γιατί το 'γραψε για σπουδαία παρατήρηση:

"Το κλίμα του Αγίου Όρους είναι κλίμα ελβετικόν, αλλά μόνον για ασκητάς που 'χουνε πια εγκλιματισθεί. Όλοι πάσχουνε από υπεραιμία.

"Οι επισκέπται, αντίθετα, πάσης κατηγορίας, προσβάλλονται από αναιμία κ.λ.π".

Λίγο ήθελε ακόμα να πει πως κάποιο σχετικό θαύμα γίνεται στο "περβόλι της Παναγιάς".

II

Η Καλλιάγρα είναι ένα απ' τα τσιφλίκια του Μοναστηριού "Κουτλουμούση".

Αρχίζει απ' τη μπιρμπιλωτή ανατολική παραλία τ' ακρωτηριού και τελειώνει όξω απ' τις Καρυές. Το κονάκι είναι σκαρφαλωμένο στους άγριους κουφалиσμένους

βράχους της αχτής. Δεξιά καμιά οχτακοσαριά μέτρα ξεπροβάλλει κάτασπρο σαν του κυμάτου τον αφρό, το μοναστήρι των Ιβήρων μέσα από το πυκνό πευκόδασο. Η πρώτη χιονιά έχει αρχίσει να φορτώνει πουπουλένια λουλούδια τα έλατα στις βουνοπλαγιές και τους τρούλους της εκκλησιάς του μοναστηριού. Όλη η περιοχή, καμιά 200ριά στρέμματα, είναι δάσος από πανύψηλες καστανιές και φουντωτές φουντουκιές και κουμαριές με κιτρινισμένα φύλλα. Το ένα τρίτο είναι αμπέλια. Το μοναστήρι μάς έστειλε να τα σκάψουμε.

Μαζί ήρθε κι ο άγιος Ανατόλιος, ο Οικονόμος. Όλοι τον λένε καλόν άνθρωπο. Εγώ όμως δεν μπορώ να τον χωνέψω, όταν κοιτάζω τη γερακίσια μύτη του και τα μικρά μικρά μάτια του, που πετούνε πράσινες σπίθες μέσα απ' τα βαθιά ισκιωμένα καλυβάκια τους. Το λιγνό, ίσιο σα λαμπάδα και ψηλό κορμί του λαλαδίζει μέσα στα ράσα σα να κοροϊδεύει το... ίδιο το ράσο.

Αυτός κρατάει ολόκληρο το πάνω πάτωμα με τα έξη δωμάτια. Εμείς μένουμε στο ισόγειο, που είναι μονοκόμματο, με πορτοπαράθυρα όλο χαραμάδες φραμένες με εφημερίδες. Το πάτωμα δεν έχει σανίδια και είναι υγρό και γλιστερό τούτο τον καιρό. Τα βράδυα περιμένουμε να κοιμηθεί ο Οικονόμος για να κλέψουμε ξυλεία απ' αυτήν που 'χουνε για μπαρκάρισμα και ν' ανάψουμε φωτιά. Αλλά πάλι δύσκολα μας παίρνει ο ύπνος, κι ας είμαστε πτώματα απ' την κούραση. Είμαστε 16 εργάτες, οι περισσότεροι νησιώτες. Μεταξύ μας είναι κι ένας κουτσός, μικροσκοπικός καλόγερος Ρούσος.

Μου φαίνεται παράξενο, πότε κοιμάται αυτός ο άνθρωπος... Όλη τη νύχτα κάθεται διπλογόνατος κοντά στη φωτιά και καταχτυπάει τσαγέρες, κουταλάκια, κύπελλα, καφεδοκούτια. Φαίνεται να τον ευχαριστά ο θόρυβος, που βγαίνει απ' αυτό το ανακάτεμα, γιατί κι όταν δεν χρειάζεται τ' ανακατώνει και πάλι για να ξαναχτυπήσουνε. Έτσι πίνει το τσάι του ο "πάτερ Ίγγορ".

Μαζί με τα καφεδοκούτια του ακούς και το λαρύγγι του να κάνει τον ίδιο θόρυβο σαν καταπίνει. Βγαίνει, λες, και απ' αυτό ένας ντενεκεδένιος ήχος. Αυτό μ' έκανε να το προσέξω ο Γιάννης ο Πασάς απ' τη Σάμο. Πρόβαλε το κεφάλι του απ' τα κουρελοτσούβαλα πού 'ταν τυλιγμένος σαν ντολμάς και του λέει ήσυχα, ήσυχα και πολύ σοβαρά: "Μα δε μου λές πάτερ... "Σίγγερ", ντενεκεδένιος είναι κι ο λαιμός σου;"

-Θέλεις τσάι; Ακούω τον καλογεράκο να τον ρωτάει.

-Πιες το μόνος σου, αλλά πιο σιγά τους ντενεκέδες, να κοιμηθώ!

Ζηλεύω πολύ αυτό το συνάδερφο, που αφήνει τόσο ήσυχα, τόσο μαλακά το θυμό του να ξεσπάει. Κι ακόμα μ' αυτή την παγωνιά, να του δίνουνε τσάι και να μη θέλει!

Ανοίγω λίγο, λίγο τα μάτια μου και κρυφοκοιτάζω τον καλογεράκο. Θέλω να δω πώς θα κάνει, όταν δε θα μπορεί να νταραβερίζει με τα καφεκούτια του. Κάθεται ήσυχα κάμποσο και κοιτάζει τη φωτιά. Ύστερα τα γαλάζια του μάτια αστράφτουνε ξαφνικά. Σα να θυμήθηκε κάτι, που τον είχε βασανίσει ή σα να πήρε κάποια απόφαση, που την είχε σκεφτεί πολύ. Κι αρχίζει να καταχτυπάει όπως και πρώτα τα ντενεκέδια του. Ξαναβράζει τσάι... Πόσο ζεστός θα 'ναι με το καυτό τσαγάκι που πίνει! Ζηλεύω... Κάνω πως ξυπνάω τάχα και σαν σε παραμιλητό του λέω:

-Δε μπορείς να κοιμηθείς πάτερ Ίγγορ;

-Θέλεις τσάι; με ρωτά. Στερεότυπη φαίνεται την έχει αυτή την ερώτηση.

-Ναι! Δε μπορώ να κοιμηθώ, κρυώνω.

Δεν είδα μάτια παιδιού να παιχνιδίζουνε τόσο χαρούμενα όπως τα μάτια του ανθρώπου αυτουνού, όταν άκουσε πως δεν μπορούσα να κοιμηθώ.

Χοροπηδούνε τα ντενεκέδια στα χέρια του ώσπου να μου ετοιμάσει το δικό μου...

Πίνουμε το τσάι μας και δε μιλάμε. Απ' τις χαραμάδες της πόρτας σφυρίζει ο βοριάς και ψηλά στις κορφές των δένδρων βουίζει και φοβερίζει τα πάντα. Τα κύματα με πάταγο σπάζουνε τα μούτρα τους στους βράχους και σα να νοιώθουνε πόνο, ουρλιάζουνε σα λύκοι πεινασμένοι μέσα σε δάσος.

Από πάνω το ρολόι του Οικονόμου χτύπησε 8, βυζαντινή ώρα. Δηλαδή δυο μετά το μεσονύχτι.

-Είσαι φερμένος εδώ πολύν καιρό; Με ρωτά ο Ίγγορ σε λίγο.

-Μπα, καμιά εικοσαριά μέρες.

-Θα γενείς καλόγερος;

Νάτα μας! Πώς του κατέβηκε;

-Δεν έχω τέτοιο σκοπό. Κι άφησα το φλιτζάνι μου χάμω.

Σοβαρά πράγματα σκέφτηκε φαίνεται. Μπορεί να τον έχουνε για προπαγανδιστή οι καλόγεροι.

Μου ξαναγεμίζει το φλιτζάνι, βάζει μπόλικη ζάχαρη και μπαχαρικά και μου το δίνει στο χέρι,

Σκέφτομαι: "Το ίδιο σου κάνει φιλαράκο μου..."

-Έχεις πολλά χρόνια, εδώ πάτερ;

-23 ολοστρόγγυλα. Ήμουνα 13 χρονώ παιδάκι, όταν ήρθα.

-Και τα ελληνικά πώς τα 'μαθες; Κανένας δικός σας δεν έμαθε, όπως λένε.

-Εγώ, μόνο σ' ελληνικά μοναστήρια έκανα ως τώρα.

-Καλά, πώς δεν έχεις και συ κανένα διακόνημα στο μοναστήρι, παρά δουλεύεις στα χωράφια, με τέτοιες παγωνιές μισερός άνθρωπος;

Αναστέναξε, κούνησε το κεφάλι του εκφραστικά και ξαναρχίνησε το νταραβέρι με τα ντενεκέδια του. Δεν απάντησε.

Κάτι σοβαρό θα του συμβαίνει αυτουνού του χριστιανού, μα τα καταραμένα τα ντενεκέδια, τον αφήνουν να το πει;

Ο Σπύρος ο Κουμπής απ' τα Γρεβενά, παλιός αλήτης του Όρους, σηκώθηκε κι ήρθε στη φωτιά κι αυτός. Ζεσταίνει τα πόδια του, ιδρώνουνε και καθώς τα τρίβει για να μην καίγονται βγαίνουνε οι κάσες σα στριφταλούδια και πέφτουνε χάμω. Όλος ο τόπος βρωμάει. Μας αρχίζει ιστορίες για την Αίγυπτο, την Αργεντινή, για το Σινά... Παντού έχει πατήσει το ποδαράκι του με τις μαύρες κάσες, αυτός ο ανοικονόμητος άνθρωπος.

Το φλιτζάνι μου είναι πάλι γιομάτο. Τι διάολο! Έβαλε στο νου του να με πλαντάξει αυτός ο καλόγερος;

Μια στιγμή, θυμήθηκα πως κάποτε στην Αθήνα, όταν περνούσα για σπουδαίος, μ' είχανε καλέσει σ' ένα σπίτι. Δίνανε τσάι. Πήγα τελευταίος και δεν μπόρεσα να δω πώς κρατούσανε οι άλλοι τα φλιτζάνια τους και τα ρέστα μπιχλιμπίδια. Μαζί μου φέρανε και μπισκότα. Τα βούτηξα κι εγώ όλα, ρούφηξα και το φλιτζάνι το τσάι μου ως τον πάτο. Μου φέρανε κι άλλα και μου ξαναγεμίσανε το φλιτζάνι τσάι. Τι να κάνω;

Η εθιμοτυπία νόμισα πως το καλούσε να τα εξαφανίσω κι αυτά. Μα αλίμονο, ήρθε και τρίτο... χαρμάνι.

-Δε θέλω πια. Όχι άλλο! Αναγκάστηκα να πω στη δεσποινιδούλα που με σέρβιρε. Κι αυτή γέλασε. Όλοι γέλασανε. Κι εγώ κοκκίνισα. Ο σπουδαίος!

Ο διπλανός μου, ένας γνωστός, μου 'κανε πρόχειρα ένα μάθημα καλής συμπεριφοράς: "Για να καταλάβουνε πως δε θέλεις, πρέπει ν' αφήσεις μερικά μπισκότα και λίγο τσάι".

-Αλλιώς; του λέω.

-Αλλιώς θα σε... ποτίζουνε ως το πρωί..."

Καταραμένε καλόγερε. Τι γυρεύεις εδώ; Μα μήπως κάνω λάθος; Παίρνω το φλιτζάνι ρουφώ δυο τρεις ρουφηξιές και τ' αφήνω χάμω. Και: "ευχαριστώ". Απ' αυτούς είναι ο μπαγαπόντης! Αρχίζει να μου ξυπνά ζωηρά το ενδιαφέρο... Μα...τι διάολο έπαθε ο Σπύρος και ξύπνησε; Όμορφα και καλά κοιμότανε. Τώρα πίνει κι αυτός τσάι, το ένα πάνω στ' άλλο και δεν προλαβαίνει να καταχτυπά και να γλύφει τα χείλια του. Κι ο Ίγγορ δεν προλαβαίνει να βράζει... Εγώ βέβαια δεν έχω καμιά διάθεση να του κάμω μάθημα "καλής συμπεριφοράς" του Σπύρου.

Μα για καλή τύχη του Ίγγορ η πόρτα χτύπησε. Ο Οικονόμος ειδοποιεί να ετοιμαστούμε. Μόλις αρχίζει να χαράζει. Το σκοτάδι ακόμα σφίγγεται ανάμεσα ουρανού και θάλασσας κι αγκομαχάει και με τ' αγκομαχητό πέφτουνε κάτι παγωμένες ψιχάλες, που μας χτυπούνε στα μούτρα, καθώς τραβούμε για τη δουλειά...

Σαν κρεμασμένοι πηγαίνουμε. Μπροστά ο Ανατόλιος.

-Για οχτώ δραχμές ρε παιδιά να παθαίνει κανένας αυτά. Ζωή είν' αυτή; Παραπονιέται ο γέρο Τάσος απ' το Βόλο.

Ο Γιάννης ο Σαμιώτης που πηγαίνει πιο νυσταγμένα απ' όλους αρχίζει δυνατά να τον "νουθετεί" για να τον ακούσει ο Οικονόμος.

-Μην παραπονιέσαι, του λέει, γιατί σα να βρίζεις το Θεό!

Ο Οικονόμος γύρισε και τον κοίταξε... Άι, πού τον πιάνεις πια τον Σαμιώτη. Δεν εννοεί να κλείσει το στόμα. Όσο πηγαίνει κι ηλεχτρίζεται σαν ιεροκήρυκας απ' την ίδια του τη φωνή. Και λέει "περί καθήκον και περί ευλάβεια του ανθρώπου" κι ό,τι άλλο τού κατέβει. Όλοι σωπαινουμε. Τι να του πεις; Μόνο ο πάτερ Ίγγορ κρυφογέλασε. Έτσι μου 'ρχεται να τον αγκαλιάσω και τον σφίξω δυνατά. Μα φοβούμαι μη μου ξαναπεί: «Θέλεις τσάι;» Και περιορίζομαι να πηγαίνω πλάι του, όσο μπορώ πιο σιγά, για να μας προφταίνει και να μην πολυκουράζεται το κουτσό το πόδι του.

Ο άγιος Οικονόμος έχει δικό του σύστημα εργασίας. Μας παρατάσσει σιμά, σιμά, σ' ένα ζυγό σα στρατιώτες.

"Από μια αράδα καθένας. Όχι περισσότερο". Μας οδηγάει.

"Μα λίγο είναι πάτερ! Εγώ δεν μπορώ να κοροϊδεύω! Να δουλέψω θέλω!..." λέει ο Γιάννης ο Σαμιώτης και το "γ" το προφέρει τόσο βαριά, που μοιάζει σα να 'ναι

κανένα χοντρό πράμα που δεν μπορεί να το χωρέσει το στόμα του. Αρχίζω και να τον σιχαίνομαι. Μα όχι. Να το χέρι του πίσω στην πλάτη του που παιχνιδίζει και μας ειδοποιεί πως κοροϊδεύει. Ο καλόγερος όμως ξέρει καλά τη δουλειά του. Μόνο με το ένα μάτι, μισοκλεισμένο κι' αυτό, μπορεί να μας έχει αγκαλιασμένους όλους. Κάθεται πέντ' έξη βήματα μπροστά, καπνίζει το τσιμπούκι του, μετρά τους κόμπους του κομπολογιού του -κομποσκοίνι το λεν' εδώ -και σε κάθε κόμπο που θα περάσει λέει δυνατά: "Κύριε Ιησού Χριστέ ελέησον με τον αματωλόν".

Η ματιά του τρυπάει όπου πέσει. Ματιά γερακιού. Κάθε που τον φτάνουμε μετακινιέται, ξανακάθεται, και: "Τάσο! Πρόσεξε μην παραχώνεις τα χόρτα. Κι εσύ Σπύρο! Σκεπασταριές μου κάνεις... Κύριε Ιησού Χριστέ ελέησόν με τον... Γιάννη 2 δραχμές πρόστιμο... αματωλόν... για να μην το ξανακάμεις. Τι τ' άφηκε κείνο το χορταράκι στη ρίζα;"

Τα δικέλια σηκώνονται ψηλά, ταλαντεύονται στον αέρα και πέφτουν βαριά στη μολυβένια γη, χωρίς πολλές φορές να φανεί πού χτυπήσανε. Πιο σκληρό χώμα δεν απάντησα μήτε στ' αμπέλια της Κρήτης. Μολύβι! Αραιές παγωμένες ψιχάλες πέφτουνε κι ανακατεύονται με τον ιδρώτα του προσώπου και των χεριών. Κι ο πάτερ Ανατόλιος τη δουλειά του: "Ίγγορ! Τρεις δικελιές να δίνεις, όχι ψευτοδουλειές! Είπαμε... Κύριε Ιησού Χριστέ... Κι εσύ βρε Νώντα τι κάνεις αυτού; Από τώρα δίψασες;... Χριστέ ελέησόν με".

Έτσι τον ακούς απ' το πρωί ως το βράδυ τον άγιο Οικονόμο, να μπερδεύει διαταγές με προσευχές και με βρισιές και με μεγάλη ευκολία να συνεχίζει. Ο Ίγγορ σκάβει δίπλα μου κι αγωνίζεται ο φουκαράς να προλαβαίνει να πηγαίνει μαζί με τους άλλους, μα μόνο που ξελαχανιάζει. Τα χέρια του είναι γεμάτα φούσκες. Δεν ξέρει να σφίγγει δυνατά το τσαπί για να μην τρίβεται στο δέρμα να το φουσκώνει... αλλά τι διάολο λοιπόν ζητάει εδώ, αυτός ο κύριος... σαλόνης; Για να με κοιτάζει παραπονεμένα να με κάνει να τονέ λυπούμαι; Κάνω πως παραπαιζει το τσαπί μου και παίρνω και απ' τη δική του αράδα. Πότε πότε βρίσκεται αποκλεισμένος γύρω γύρω με σκαμμένο και παρδαυλίζει σαν κουτσό πετειναράκι κι έρχεται πάλι κοντά μας.

-“Δεν κουράζομαι σήμερα”, μου λέει κάποια στιγμή. “Γρήγορα προχωράμε!!...”
-Καθένας μόνο την αράδα του! Προστάζει ο “πάτερ” Ανατόλιος. Φουκαρά Ίγγορ! Δεν υπάρχει ελπίδα να μας ξαναφτάσεις.

Ένας θερμαστής караβιού ήρθε. Τα λάδια στάζουνε σχεδόν απ' τη μπλούζα του. Τα μούτρα του είναι γιομάτα δαχτυλιές με μουντζούρες κάρβουνου. Χαιρετά τον Οικονόμο και του φιλεί το χέρι.

-Ο καπετάνιος μ' έστειλε να σου πω πως φτάσαμε. Του λέει.

-Καλά, αμέσως έρχομαι.

Το τσαπί του Ίγγορ ανεβοκατεβαίνει τώρα πιο γρήγορα και πιο δυνατά. Και το δικό μου γίνηκε πολύ αλαφρό.

-Έλα δω... Νώντα! με φωνάζει φιλικότατα ο Οικονόμος.

"Θα επιβλέψεις, γιατί εγώ έχω δουλειά... Κύριε Ιησού Χριστού... Και σεις παιδιά, λέει στους άλλους το ίδιο θα πολεμάτε σαν να 'μαι εδώ. Στην κανονική ώρα θα σκολάσετε. Πάρε και το ρολόι μου". Έτσι έδωσε τις οδηγίες του κι έφυγε.

Και να 'μαι επιστάτης! Δεν πρόφτασε να στρίψει στο διπλανό υψωματάκι κι όλοι κυλιούνται χάμω σα γουρουνάκια. Μαζί κι ο "πάτερ" Ίγγορ.

Ορισμένως πρέπει να κάνω λίγο τον αυστηρό. "Ντροπή παιδιά", λέω και κάνω αρχή. Στα μάτια ολονώνε άστραψε κάτι αλλόκοτο. Με μίσος μοιάζει. "Κύριε Ιησού Χριστέ ελέησόν με τον αμαρτωλόν". Προσεύχομαι δυνατά και κυλιούμαι κι εγώ μαζί με τους άλλους. Πόσο δύσκολο, πόσο βαριά δουλειά είναι να 'σαι επιστάτης! Ούτε μια τσαπιά δε δώκαμε στη γης ως το βράδυ.

Ακούμε το Σπύρο, που διηγείται ό,τι του κατέβει για την Ισπανία. Έτσι είναι καλά, πολύ καλά...

Γνωριστήκαμε. Κι ο άγιος Οικονόμος είναι ένας... τουρκάραπας, γνωματεύει ο Γιάννης ο Σαμιώτης. Όλοι είμαστε σύμφωνοι πως ο Γιάννης είναι ψυχολόγος. Κάποιος αναστέναξε! Ποιος; Χμ! Τώρα μόνο καταλαβαίνω πως η πιο μεγάλη βρισιά ενάντια στη χαρούμενη ζωή είναι ένας αναστεναγμός!... Μόνο οι αδύνατοι κι οι υποκριτές αναστενάζουνε. Οι καλοί κι οι αληθινοί άνθρωποι μιλούνε, φωνάζουνε, κοροϊδεύουνε. Δεν αναστενάζουνε ποτέ.

Κανένας άλλος δεν άκουσε αυτή τη βρισιά.

Όλοι γελούνε, παίζουνε, καθώς βλέπουνε τον κοσμογυριστή το Σπύρο να θυμώνει που τον... "θίξανε περί τιμή, δηλαδή". Μόνο ο πάτερ Ίγγορ κυττάζει χάμω, για να μη δούμε τα βουρκωμένα του τα μάτια.

Ο Γιάννης ο Σαμιώτης τού σηκώνει το κεφάλι και τον παρατηρεί παραξενεμένος. "Τι έχεις;" τον ρωτάει.

Α! ορισμένως ο Σαμιώτης είναι βλάκας: "Τι έχει!"

Ξέρει αυτός να το πει; Αν ήξερε θα 'τανε μεγάλος, πολύ μεγάλος, κι όχι ο "πάτερ Ίγγορ!"

"Τι θέλεις;" Α! Μπράβο Σαμιώτη! Τώρα μάλιστα. "Τι θέλει;" Αυτό το ξέρει. Όχι φίλοι μου, όχι σύντροφοι δεν είναι ο Ίγγορ τρελλός, επειδή έχει αγκαλιασμένο έτσι το Γιάννη. Είναι αληθινός, δυνατός άνθρωπος. Δεν αναστενάζει πια, φωνάζει.

"Σαν θα φύγουμε, λέει, για τον κόσμο θα τον πάρουμε μαζί μας;"...

-Στο κεφάλι μου απάνω Ιγγοράκι μου, και σένα και τα καφεδόμπρικά σου ακόμα. Τ' απαντά ο Γιάννης ο Σαμιώτης... Ο καλός ο Γιάννης.

Ο Ίγγορ σκουπίζει τα μάτια του με το μανίκι του ράσου του κλαίοντας και γελώντας σαν το παιδάκι.

Ο ήλιος παραμέρισε ένα μαύρο βαρύ σύννεφο πέρα στη δύση για να μας κάνει το σινιάλο της λευτεριάς. Γι' αυτή τη μικρή στιγμούλα, γι' αυτό το σινιάλο δουλεύουμε όλη την ημέρα. Όχι για οχτώ ψωροδραχμές...

Αυτό δεν είναι δικό μου. Τόπε ο Σπύρος ο αλήτης. Μ' αυτός τόπε έτσι: "Ρε Τάσο, αν ήταν ο ήλιος... Τι να 'τανε; Θα του πετούσες τώρα με την καρδιά σου το μεροκάματο;

Θα 'ναι μεσάνυχτα περασμένα. Όλοι κοιμούνται και ροχαλίζουνε. Το υπόγειο είν' απόψε ζεστούτσικο. Ο Οικονόμος λείπει κι ανάφτηκε νωρίς η φωτιά.

Μονάχα εγώ κι ο πάτερ Ίγγορ ξαγρυπνούμε και καταχτυπούμε τα καφεκούτια. Ο Σπύρος ο αλήτης μόλις έφαγε, αποβραδής, έφυγε κι ακόμα δε γύρισε. Συχνά το κάνει αυτό. Είναι ένας μυστηριώδικος αλήτης αυτός.

Το ρολόι του τοίχου απάνω, τ' ακούω να χτυπά το ίδιο σαν και χθες και προχθές και πάντα, κανονικά, σα να βρίζει το μανιασμένο το βοριά, που σαν τρελλός μαστιγώνει τους τοίχους.

Κείνος που δεν έτυχε να προσέξει τη μάχη αυτή που δίνει η Σιωπή με τ' ανυπόταχτα Στοιχειά, οχυρωμένη πίσω από τις πόρτες τις κλειστές και τις καμινάδες, έχασε μια ασύνηθη ηδονή. Τέτοιες στιγμές πρέπει ν' αγρυπνάς για ν' αγαπάς όλους τους ανθρώπους, όλα τα έμψυχα κι άψυχα της Πλάσης...

Ο Ίγγορ το 'χει πάρει απόφαση για καλά να φύγει. Έτσι μου λέει. Χρόνια έχει, όπως λέει, να βρει κάποιον να μιλήσει λεύτερα.

Και τώρα βρήκε φαίνεται εμένα και δε λέει να σταματήσει. Η φωνή του ανεβοκατεβαίνει όλες τις χαμηλές σκάλες της μουσικής. Έχει μια πολύ γλυκιά

και μουσική φωνή ο Ίγγορ. Ακούοντάς τον σκέφτομαι πως δε γεννήθηκε για καλόγερος. Με τέτοια φωνή μπορείς να κατακτήσεις τον κόσμο, αρχίζοντας απ' τούς εργάτες που μόνο στριγγλιές και λυκοφωνές ακούνε μέρα και νύχτα. Έχει μια ανατριχιαστική ιστορία ο "πάτερ" Ίγγορ. Αν μπορούσα να κάνω λέξεις τους μορφασμούς που κάνει, τις χειρονομίες τ' αστραποβολήματα και το βασίλεμα τω γαλανών του τω ματιώνε! Γιατί σχεδόν μ' αυτά μου συμπλήρωσε μια γνωστή μου ιστορία.

Με ρώτησε μ' αδιαφορία σχεδόν, αν ξέρω τη Ρούσικη Σκήτη (Αγ.

Παντελεήμονας) όξω απ' τις Καρυές. Είχα δουλέψει κάμποσες μέρες κι εκεί.

"Αν ήξερα και το "Μνήμα του Πλούσιου;" Μα το πρώτο που βλέπει κανένας στη μέση της αυλής της Σκήτης είναι ένα πολυτελέστατο μνήμα μ' ένα σκελετό σκαλισμένο πάνω σε πελώρια μαρμάρινη στήλη. Κι όλοι το ξέρουνε "Μνήμα του πλούσιου". Κι ο Ίγγορ σα να μ' ευγνωμονεί που ξέρω λίγο την ιστορία αυτού του μνημάτου.

Δεν ξέρω όμως και πολλά πράματα. Ο "πάτερ" Βαρθολομαίος, κάτι μου' χε πει βιαστικά, όταν τον ρώτησα, γιατί λέγεται έτσι.

Ωστόσο ξέρω πως "κάποιος νέος, βαθύπλουτος Ρούσος, με χιλιάδες ρούπλια, εισόδημα... την ημέρα, είναι θαμμένος εκεί. Κι ότι τον φέρανε οι Ρούσοι καλόγεροι στο Άγιον Όρος για να ξεπλύνει μια τρομερή αμαρτία που 'χε (συζούσε με τη δεύτερή του ξαδέρφη!)

"Το χειμώνα με τις χιονομπόρες, αυτός ήτανε 18 ώρες το μερονύχτι γονατιστός στα χιόνια της αυλής και προσευχότανε. Έτρωγε μόνο ψωμί, κι αυτό λιγοστό, για να κοιμηθεί ολωσδιόλου η αμαρτωλή σάρκα, που τ' άνοιγε με τα πάθη της την πόρτα της Κόλασης! Στην εκκλησιά δεν έπρεπε, δεν ήταν άξιος να μπει ν' ακούσει λειτουργιά, ενάμισο χρόνο. Στα δυο χρόνια πάνω του επιτρέψανε να λειτουργηθεί.

"Μπήκε στην εκκλησιά, σέρνοντας βαριές αλυσίδες, σαν κατάδικος, δεμένες στα πόδια του. Κι αυτό για να μην αφήσει στιγμή να περάσει, χωρίς να τυρανάει τη σάρκα, που τον έσπρωξε στην αγκαλιά του Σατανά!

"Λειτουργήθηκε, μετάλαβε και βγήκε πάλι και γονάτισε στα χιόνια. Τα γόνατά του είχαν μελανιάσει και τα πόδια του σε λίγον καιρό ακόμα, δε μπορούσανε να σηκώσουνε το αμαρτωλό κορμί.

"Στερνά, το χιόνι κοκκίνιζε από το αίμα π' απόμενε στα σάπια πνεμόνια του

φθισικού. Κι ένα πρωί, καθώς ήταν γονατισμένος, μπρουμούτισε χάμω. Το πρόσωπό του κάρφωσε στο παγωμένο χιόνι και το στερνό αίμα έβαψε τελευταία φορά πια, την αυλή της Σκήτης.

“Η σάρκα είχε νικηθεί. Τον θάψανε ακριβώς στο μέρος, που δυο χρόνια πολεμούσε το Σατανά και που τον νίκησε πεθαίνοντας! Για τη βαθειά του ευλάβεια, για τη νίκη που νίκησε για την πίστη του Χριστού, τού 'χτισε η Σκήτη το λαμπρό αυτό μνήμα...”

“Όλη του την ανυπολόγιστη περιουσία την άφησε στη Σκήτη. Το δωρητήριο σώζεται στο θησαυροφυλάκιό της.”

Αυτά ήξερα για το “Μνήμα του Πλούσιου”.

Καθώς τα λέω στον “πάτερ Ίγγορ” το γενάκι του πηγαίνει κι έρχεται μπρος και πίσω, σαν σαστισμένο, ακανόνιστα. Τα μάτια του δεν τα βλέπω. Έχει σκυμμένο το κεφάλι. Ίσως αυτά όλα να τον συγκινούνε, επειδή η στιγμή είναι τέτοια, κι ο βοριάς παλεύει με την καπνοδόχο. Έτσι νόμιζα.

Μα να, τώρα σήκωσε το κεφάλι του και με κοίταξε μια στιγμή. Τα μάτια του κολυμπούνε, πνίγονται μέσα σε δάκρυα. Δε λάμπουνε πια...

-Αδερφός μου ήτανε! μου λέει.

Στα μάγουλά του κυνηγιούνται δάκρυα σα ρεβύθια χοντρά και μπερδεύονται και χάνονται μέσα στα ξανθά του αραιά γενάκια.

Η σιωπή νικήθηκε! Λυσομανούνε τα Στοιχειά. Το ρολόι του τοίχου δεν τ' ακούω.

Σα να' ναι μάνα, πηγή του μεθυσμένου του Βοριά στο στήθος μου. Με συνεπαίρνει, με σφεντονά, όπου βρεθεί. Φοβούμαι! Θέλω να φωνάξω “βοήθεια”! Θέλω να βρίσω, να σκοτώσω, να καταστρέψω. Μετά μια στιγμή είμαι ανίσχυρος, κουρασμένος... Κρυώνω... Η φωτιά έχει σβύσει και κάπου-κάπου, μέσ' απ' το παχύ στρώμα της στάχτης, μια σπίθα μάς κοιτάζει κι απότομα σβύνει και χάνεται...

Τώρα γυρίζει ο Σπύρος. Κι είναι λαχανιασμένος σα να τον κυνηγούσανε.

-Βρε! Σας έσβυσε η φωτιά! Κι εγώ είμαι ξεπαγιασμένος.

Σκαλίζει τη στάχτη τρέμοντας. Ο Ίγγορ ξαναπιάνει τα ντενεκέδια του και κοιτάζει αλλού. Δε θα θέλει να τόνε δούνε κι άλλοι κλαμμένο.

-Πού ήσουν Σπύρο μ' αυτή την παγωνιά; ρωτώ.

Μα ο Σπύρος είν' ανήσυχος. Δεν απαντάει, τρέχει κοντά στον Σαμιώτη. “Αντε Γιάννη, ξύπνα. Τάσο ξύπνιος είσαι και συ; Αύριο δεν έχει δουλειά!...”

-Τι τρέχει ρε; νυσταμένα ρωτά ο Μήτσος ο Θασώτης από μια γωνιά.

-Όλους στο λαιμό μου σας πήρα! Ξαναλέει. Μα δε βαριέσαι! Χαρά στη δουλειά!...

-Τι έχεις μωρέ; Μας έσκασες που να σε πάρουνε οι διαόλοι στο κάτω-κάτω!... Ο Σαμιώτης ανυπομονεί.

Όλοι έχουνε τώρα ξετυλιχτεί απ' τα κουρέλια τους και περιμένουνε. Το λυχνάρι φωτίζει με τ' αδύναμο φως, κεφάλια αναμαλλιασμένα, μούτρα αναιμικά, κορμιά που ξεπροβάλλουνε από σωρούς σκουπίδια και κουρελόπανα.

Ο Σπύρος κάτι διηγείται, βιαστικά, ανάκατα, μπερδεμένα. Τ' αφτί μας όμως είναι στεμένο! Κοσκινίζει, ξανακοσκινίζει, ό,τι παίρνει, ξεμπερδεύει τα μπερδεμένα και στο μυαλό κατασταλάζει τούτο το νόημα: ο Σπύρος πήγε να παρακαλέσει τον καπετάνιο του караβιού που 'τανε στην παραλία, να τον πάρει πλήρωμα. Μα δεν ήταν εμπορικό.

"Γυναίκες μισόγδυμες γλεντούσαν μέσα. Κι ήταν εκεί κι ο Ανατόλιος ο Οικονόμος μας κι ο Ανανίας ο Κουτλουμουσιάνος και δυο τρεις άλλοι καλόγεροι μεθυσμένοι!"

Αυτό καταστάλαξε στο μυαλό μου, απ' όσα λέει ο Σπύρος ο Κουμπής απ' τη Σαμαρίνα.

Έτσι μαθαίνω τούτη τη στιγμή, πως για να μη λερωθεί η "Άγια Γη", έχουν εφευρεθεί τα πλωτά πορνεία!

Το πώς κατάφερε ο αλήταρος αυτός, να φτάσει στο καράβι, δεν είναι το πιο σπουδαίο απ' όσα άκουσα.

Κείνο που ξέρω είναι πως: "Δεν τα σκάβουμε τα υπόλοιπα αμπέλια. Είναι γέρικα!" Έτσι είπε ο βοηθός του Οικονόμου που ήρθε πρωί πρωί να... πάρει το ρολόι του "γέροντα!"

* * *

Πήγαμε στο μοναστήρι και πληρωθήκαμε. Εκεί μ' αποχαιρέτησε ο "πάτερ" Ίγγορ. Δεν ήθελε πια να' ρθει μαζί μας. Παράξενος άνθρωπος. Ξαφνικά τον έχασα. Ίσως να μη μπορούσε να συνεχίσει την ιστορία του. Ίσως και να μετάνιωσε από φόβο!

Έμαθ' αργότερα πως χάθηκε από το Όρος.

Κι ήθελα να μάθω απ' αυτόνε, πολλά πράγματα ακόμα..

III

Καθόμαστε χωρίς δουλειά όλη η παρέα.

Όλη την ημέρα βρισκόμαστε στο καφενείο του Μήτσου του Αρβανίτη. Μα εκτός απ' την παρέα μας, υπάρχουν κι άλλες πιο μεγάλες παρέες στρατοπεδεμένες εδώ μέσα.

Άλλο εργατικό καφενείο δεν υπάρχει στις Καρυές.

Αλλά, ξέχασα, υπάρχει ακόμα ένα, μα δε μας κάνει.

Πρώτα-πρώτα είναι πολύ μικρό. Πού να χωρέσει 300 περιηγητές, με τα τσουβαλάκια και με τους μπόγους τους. Άσε δα που ο ιδιοκτήτης είναι γκρινιασμένος όλη την ώρα, σαν την κακήν ημέρα. Σόμπα δεν έχει και είναι και στο δρόμο της αστυνομίας. Πολλοί από μας δεν τάχουνε και τόσο καλά με δαύτη.

Το καφενείο του Αρβανίτη όμως τάχει όλα του. Υπόγεια, παραυπόγεια, πόρτες απ' όλες τις μεριές, για να το στρίβει ο Σπύρος, όποτε μυριστεί άσκημα τα πράματα.

Αλλά εκτός απ' αυτά είναι που συνηθίσαμε και τον Αρβανίτη. Τον έχουμε του χεριού μας. Φτιάνει και φαϊ κι οποιανού του γουστάρει πηγαίνει διαλέγει, τρώει, πίνει και ύστερα τα γράφει μόνος του στον πελώριο μαυροπίνακα, που σκεπάζει μισό τοίχο του μαγαζού.

Σε διασκεδάζει αυτός ο πίνακας. Τον έχουνε μοιράσει οι ταχτικοί, σε πολλά πολλά τετραγωνάκια. Σ' ένα απ' αυτά διαβάζω: «ΓΙΑΝΙΣ ΠΑΣΑΣ εκ τιγάνει Σάμος χθες 1 φασουλάδα και 4 πήτες 3 ωκάδες κρασοί και 1 ασκελήδα σκώρδω... » Και παρά κάτω: «χθές ζουμοί από μπειζαίλια, 1 ωκά, 2 πείτας κε μηα ουρά χταπώδει γηα μεζαιδάκει.» Πουθενά δε βλέπεις τη λέξη «σήμερα», στο τετραγωνάκι του πελάτη αυτουνού. Όλο «χθές».

Σ' άλλο τετραγωνάκι φιγουράρει μια τζίφρα, Ελληνογαλλική. Αυτά είναι πάνω κάτω τα ψηφιά της «Spirws Coγμπis». Είναι του αλήτη του Σπύρου Κουμπή.

Αυτός γράφει μονάχα τ' αρχικά ψηφία των ειδών που καταβρόχθισε. Και όταν γεμίσει το τετραγωνάκι του και θέλει ο Αρβανίτης να τα περάσει στο επίσημο βιβλίο του μαγαζού, φωνάζει το Σπύρο πολλές φορές, να του ξηγήσει κανένα σύμπλεγμα κι ακούς: - «Σπυράκο! Τι θα πει: «Π. Δ. Ο. Ε. Ω.;»

Κι ο Σπύρος με ύφος σπουδαίου δασκάλου, στέκεται λοξά προς τον πίνακα και σαν περιφρονητικά απαγγέλλει, δείχνοντας ένα ένα τα γράμματα: Π.Δ. = πίτες δύο. Ο.Ε.= οχτάπον, ερέβυνθους. Ω. = οίνον.

Και ο Αρβανίτης γράφει χωρίς καθόλου να σκεφτεί να γελάσει. Τον έχει συνηθίσει. Πολλές φορές έχει κάμει θεωρία ο Σπύρος πάνω στο γλωσσικό ζήτημα! Έχει ζήσει μ' ανθρώπους αυτός! ... Ξέρει «πώς να γράφει και πώς να μιλάει», έκαμε σιτιστής στο στρατό, και ... «έτσι γράφονται αυτά τα πράγματα, για να ξέρετε!»

Μια μέρα μέτρησα επτά τετραγωνάκια σταμπαρισμένα με την τζίφρα του ιδίου και

κάμποσες φορές γραμμένο το αλφάβητο μέσα σ' αυτά. Και: «Βρε Σπύρο, όλ' αυτά τα 'φαγες! Θα ξεκάνεις τον άνθρωπο! Πού να βγει;» του είπα.

-Εσύ έχεις μεσάνυχτα, μ' απάντησε. Οι καλόγεροι του τα φέρνουνε. Είναι τ' αποφαγούδια απ' την τράπεζα! Όσα πουλήσει και όσα πετάξει! Και αυτός τους δίνει καπνό και φτηνούς εργάτες! Μπήκες;

Ξεχώρισα κι εγώ τρία τετραγωνάκια στον πίνακα. Μα μού 'σβησε το ένα ο Θασώτης και τ' άλλα δύο μου τα μίκρανε κρυφά ο Σπύρος και πρόσθεσε στα δικά του οικόπεδα ένα δύο πόντους...

Σα σβούρες γυρίζουνε από τραπέζι σε τραπέζι, από παρέα σε παρέα ο Τάσος, ο Σαμιώτης, κι ο Σπύρος.

Μ' όλους μιλούνε. Και μ' αυτούς ακόμα τους νιοφερμένους αστειεύονται σαν παλιοί καλοί φίλοι. Μόνο ένα νεοφερμένο ασθениκό κι αδύνατο παλληκάρι, εχαστούκισε ο Σαμιώτης. Όλοι γελάσανε. Μερικοί ακούω και φωνάζουνε: «Άντε βρε Σαμιώτη, λεβέντη! ...»

Μα το παλληκάρι αντιστέκεται και κάτι φωνάζει. Ο θόρυβος και η απόσταση πνίγουνε την αδύναμη φωνή του. Σιμώνω πιο κοντά. Ο Τάσος προστάζει: «Να τα κάψεις! Αλλιώς να του δίνεις από δω!..»

-Μα τί να κάψει; ρωτώ το Σπύρο.

-Σε «διωχτικά» κοιμάται! Θα μας ψειριάσει όλους, μ' απάντησε.

Η φωνή του παιδιού ξεχωρίζει γεμάτη τρόμο και παράκληση:

-Δεν το' ξερα, Πού να το ξέρω; Χθες μονάχα ήρθα στο Όρος». Έτσι δικαιολογιέται το άρρωστο παλληκαρόπουλο. Δεν ήξερε δηλαδή απ' αυτά τα παράξενα πράγματα, που ανάλαβε τώρα ο Σαμιώτης να το κατατοπίσει εξηγώντας του μαλακά, στοργικά σχεδόν πως: «Διωχτικά λέγονται οι κουβέρτες, που του δώκανε οι καλόγεροι για να κοιμάται!» Κι ο Σπύρος για να μη μείνει πίσω στη διδασκαλία εξήγησε αναλυτικότερα «Επίτηδες κουτεντέ τις δίνουνε για να σε γεμίσουνε ψείρες, κι άμα θα σε χρειαστούνε για τ' αμπέλια, θα σου πούνε: Φαΐ και ύπνο μα όχι λεφτά, γιατί θα σου δώσουμε και ντενεκέ να βράσεις νερό να ζεματίσεις τα ρούχα σου και να ξεψειριάσεις. Κατάλαβες; Άντε τώρα, κάψε τα!»

Το παλληκάρι υπάκουα μάζεψε το μπόγο του και βγήκε στη χιονισμένη την αυλή. Υπό την επιστασία της τριανδρίας, έκαψε τις κουβέρτες.

-«Κί' αυτά που φοράς!» διατάσσουνε, μαζί σχεδόν, κι οι τρεις. Το παιδί απόμεινε χασκούμενο.

«Έλα λοιπόν! Τί χαζεύεις;» Αυστηρά, σαν αξιωματικός προστάζει ο Σαμιώτης. Η ματιά που τούριξε έλεγε πως «Άδικα θα διαμαρτυρηθείς». Και να τώρα το παιδί, τσιτσίδι, σαν το αδύναμο ψαράκι, καταμεσίς στη χιονισμένη την αυλή. Κλαίει. Από ντροπή, κλαίει.

Κοιτάζει δεξιά ζερβά μια στιγμή και σαν σβέλτο τρυποπούλι στριμώνχεται σε μια γωνιά. Οι άλλοι γελούν, βγήκανε απ' το καφενείο και στέκονται και ξεκαρδίζονται στα γέλια. Το παιδί κλαίει και προσπαθεί να κρυφτεί όλο μες τις χούφτες του. Το ελπίζει αυτό. Τα χέρια του νευρικά στριφογυρίζουνε. Μόνο ο Σπύρος δεν το 'χει σκοπό να γελάσει καθόλου.

-Τι χαχανίζετε ρε χαϊνίδες; Τι έχετε ρε; ...βλάκες!» Έτσι γύρισε και είπε σ' όλους κατάμουτρα. Και σωπάσανε. Κανένας δεν ξαναγέλασε. Έτσι βουβαίνονται και ξεβουβαίνονται οι αλήτες...

Κάτι εξαιρετικό θα 'χει φαίνεται αυτός ο Σπύρος, που δεν το διέκρινα εγώ ακόμα, σαν όλους τους άλλους. Κοίτα τους εκεί. Σαν να μην είναι αυτοί που γελούσανε τώρα δά! Ακίνητοι, σα μαθητούδια ντροπαλά, παρακολουθούνε τον αλήτη, που βγάζει το παντελόνι του και το δίνει στο παιδί. Αυτός μένει με μια κυλότα στρατιωτικιά τριμμένη, που φοράει από μέσα. Το παντελόνι το πέταξε στο παιδί λέγοντάς του: «Κρύψε τα γδυμνά σου ρε!»

Ύστερα γύρισε σ' όλες τις παρέες κι έκανε έρανο. Μπογαλάκια λυθήκανε, τσουβαλάκια ανοίξανε, συντρόφοι μισογδυθήκανε για να δώσει κάτι καθένας. Σε ποιόνε άραγε; Στο παιδί το γδυμνό ή στο Σπύρο;...

Απ' τα χέρια του Σπύρου κρέμονται πουκάμισα γεμάτα χρωματιστά άγαρμπα μπαλώματα, μια φανέλα μπαλωμένη με τσουβαλένια κουρέλια, ένα κομμάτι ... ράσο...

Έτσι το ντύσανε πάλι, το παιδί, που θέλει τώρα και στρώμα. Πού να κοιμηθεί;

Μ' αυτό είναι το ευκολότερο. Όλοι έχουμε από ένα τσουβαλάκι γεμάτο ξερό χορτάρι. Όπου πηγαίνουμε το κουβαλάμε μαζί, τις βροχερές μέρες, για να μην αναγκαστούμε να κοιμηθούμε σε ρούχα μοναστηριού.

Από κάθε τσουβαλάκι λοιπόν λίγο και να έτοιμο και του μουσαφίρη μας το στρώμα.

-«Πεινάς; Το ρωτάει μ' ενδιαφέρο ο Τάσος. «Έλα δω!»

Σ' ένα απ' τα τετραγωνάκια μου στο μαυροπίνακα φιγουράρει κιόλας τ' όνομα «Νίκος». Κάποια μέρα ήρθε η σειρά μου να πάω για ξύλα της σόμπας. Ήμουνε στην ομάδα του Σπύρου εγώ και πεντέξη άλλοι. Μαζί μας ήρθε κι ένας νέος συνάδερφος, φθισικός με κομμένα άλαμπα μάτια, που βήχει ξεπνεμένα όλη την ώρα.

Ο χιονιάς δεν αστειεύεται. Το 'χει στρώσει για καλά. Τίποτε δεν βλέπεις παρά μια σαβανωμένη έχταση, που φτάνει ως τη θάλασσα που μουγγρίζει κι αφρίζει.

Ο Σπύρος περπατά κάμποσα βήματα μπροστά και σφυρίζει εύθυμους σκοπούς. Είναι κουκουλωμένος μ' ένα καρβουνοτσούβαλο για να μη κολλάει στα μαλλιά του το χιόνι. Κι όπως είναι καμπουριασμένος μοιάζει με ξεπεσμένο βρεμένο σκυλί, με κατεβασμένη την ουρά.

Τρομάζω έτσι που σκέφτομαι πως μοιάζει με μαζεμένο τρομαγμένο σκυλάκι ο Σπύρος!

Σε τίποτε δεν προσέχει. Περπατάει σου φαίνεται, στα κουτουρού, μόνο γιατί έτυχε να έχει δυο ποδάρια.

Κι όμως αν αυτό το μαζεμένο σκυλί έβλεπε το Μιχάλη, που στέκεται ακουμπισμένος στον κορμό μιας καρυδιάς και ξερνάει τα πνεμόνια του, ξεπνεμένα αγκομαχώντας, κάτι θα μπορούσε να σκεφτεί. Γιατί δεν του το λέμε; Χμ! Θέλει να τα βλέπει όλα ο ίδιος. Αν του δείξεις τίποτε εσύ, δεν το κοιτάζει. Να, το μεγάλο ελάττωμα του Σπύρου.

Το πολύ πολύ που μπορώ να κάνω, είναι να περπατώ πιο σιγά για να τελειώσει και να μας προλάβει.

Μα δεν τελειώνει. Κι ο Σπύρος σφυρίζει και πάει.

-«Σπύρο! Έ Σπύρο! ... τρέξε ...»

Αναγκάστηκα να φωνάξω, κι ό,τι βγει, έτσι που θωρώ το παιδί να το παίρνει το κεφάλι του να πέσει.

Ο Σπύρος γύρισε, σταμάτησε μια στιγμή, έριξε μια ματιά και σα να του 'πανε, «φεύγα» κι' όχι «έλα» τραβά πιο γρήγορα τώρα. Σα συναγωνίζεται με κανένανε ποιος θα πρωτανέβει την ανηφοριά. Δε σφυρίζει πια... Κι έτσι μέσα απ' το φύσημα τις χιονοπόρας ξεχωρίζει σαστισμένος, τρεμουλιάρικος χτύπος κουδουνιού αλόγου, πολύ κοντά μας.

-Θέλεις να καθήσεις εδώ να μας περιμένεις; ρωτάει ο ένας τον άρρωστο σύντροφο. Κι αυτός με μάτια λαφιασμένα, κολλημένα λες σε κερένιο πρόσωπο, τον κοιτάζει και του κάνει νοήματα με το κεφάλι πως: «Όχι δεν θέλει να μείνει».

Θα φοβάται, είναι τόσο αδύνατο το καημένο το παιδί. Από τους έξι της παρέας, οι δυο βρισκόμαστε κοντά στον άρρωστο. Οι άλλοι παρακολουθούνε πατημασιές λαγού στο χιόνι. Ο Σπύρος στην κορφή του υψώματος κουβεντιάζει μ' ένα ρασοφόρο καβαλάρη. Μοιάζει με ζητιάνο που μουρμουρίζει σκυφτός, ευχές και συχώρια, για λίγο ψωμί, έτσι που είναι κουκουλωμένος με το καρβουνοτσούβαλό του.

Μια στιγμή, να τόση δά, μια στιγμούλα φτάνει για να χάσεις έναν άνθρωπο... Πόσους πολλούς ανθρώπους, και παλληκαράδες μάλιστα, συναντάς άμα θα 'σαι χαρούμενος! Πόσους πάλι σ' άσχημες στιγμές, βλέπεις να κυνηγούνε αδιάφοροι... πατημασιές λαγού και να κουβεντιάζουν ήσυχα μ' ήσυχους περαστικούς...

Αποφάσισα ν' απειθαρχήσω στον κανονισμό της παρέας. Καθόλου δε σκέφτομαι πως ο Σπύρος θα μου σβήσει τα τετραγωνάκια μου από τον πίνακα του μαγαζού. Είναι ένα βρεμένο σκυλί με την ουρά στα σκέλια. Μα ο άρρωστος δε θέλει να μ' ακολουθήσει πίσω στις Καρυές.

Ξερνάει κομμάτια, κομμάτια σκουληκιασμένο αίμα, μα πίσω δε γυρίζει. Όπως παίρνει καμιά φορά βαθιά ανάσα κάτι σφυρίζει μέσα του σα δαίμονας που φοβερίζει.

Τα μάτια του τάχει στυλωμένα στην κορφή του υψώματος. «Εμένα το λοιπόν

σκέφτομαι, δεν με λαβαίνεις υπ' όψη σου έ; Κοίταζε το σκυλάκι που ζητιανεύει.»

Κάποια έκφραση αρχίζει να πασπατεύει τα μάτια του φθισικού, σιγά σιγά. Δεν μοιάζουνε πια λυχνοφάναρα. Ξαναγίνανε μάτια ανθρώπου ζωντανού.

Γυρίζω και θωρώ το Σπύρο να κατεβαίνει το ύψωμα. Τραβάει το χαλινάρι του αλόγου. Κι ο καλόγερος του χτυπάει στο χέρι μ' ένα ραβδί.

Μα δε βαριέσαι!... Αυτός τραβάει κι ολοένα σηκώνει, και περπατεί τόσο κανονικά, που λες και τα χέρια του δεν έχουνε καμία σχέση με το ραβδί π' ανεβοκατεβαίνει. Προσπαθεί μόνο να μην του ξεφύγει το τσουβαλάκι απ' το κεφάλι!

Με τα σωστά του χτυπάει τώρα ο κοκκινογένης καλόγερος, όπου βρει. Μα, ναι! Ο Σπύρος μας σίμωσε κιόλας. Σαν τρομαγμένος κοιτάζει τον άρρωστο.

Το φοβισμένο σκυλί βέβαια κοιτάζει τρομαγμένος μα όχι σ' ορισμένο μέρος. Καθόλου. Χοροπηδά η ματιά του παντού ζητάει να βρει κάτι για να πάρει θάρρος κι ελπίδα...

Του φθισικού τα μάτια αστράφτουνε και γελούνε και δακρύζουνε κι ας είναι το στόμα του σφιγμένο με πείσμα, ωχρό σαν το σταυρό τον κερένιο σε στόμα ψυχρό, πεθαμένου.

-«Γκρεμίσου από κει!» προστάζει ο Σπύρος τον καλόγερο. Μα ο καβαλάρης δεν το 'χει σκοπό να κατεβεί. Τεντώνει τα ποδάρια του, ρίχνει όλο το βάρος του ολοστρόγγυλου κορμιού του στις σκάλες και χτυπάει με τις φτέρνες βάρβαρα τα πλευρά του αλόγου.

Το άλογο σηκώνεται ξαφνιασμένο στα πισινά πόδια, ολόρθο, τινάζει το κεφάλι του, χοροπηδάει, θυμώνει, μα δε μπορεί να πάρει το χαλινάρι απ' το νευρώδικο χέρι του Σπύρου, που σφίγγει σαν τανάλια.

- Άσε το χαλινάρι! Θα σε τσακίσω λωποδύτη! ...Απειλεί βραχνιασμένος ο ασκητής.

-Γέροντα! Κατέβα κάτω αν θέλεις με το καλό, να καθίσει ο άρρωστος!... Συμβουλεύει ο Σπύρος μαλακά. Η φωνή του ήρεμη τώρα, δεν ταιριάζει καθόλου με τ' ανήσυχα μάτια του.

-Τ' αφήνεις, ή δεν τ' αφήνεις; Σιγά πολύ, μυστηριώδικα ρωτά ο καλόγερος και σύγκαιρα πασπατεύει νευρικά, σπασμωδικά τις τσέπες του ράσου, τη μέση του, το στήθος του, γυρεύοντας κάτι που τ' όνομά του το λένε σιγά, γιατί θα 'ναι φαίνεται πολύ τρομερό.

Εγώ πάγωσα απ' αυτά τα λόγια και τα ψαξίματα. Κι ο Σπύρος:

-Αμάν τις καμπούρες σου πάτερ!, τ' απαντά κοροϊδεύοντας. Και νομίζεις πως είν' έτοιμος να ξεσπάσει στα γέλια. Μα σαν κοιτάζεις τα λιπόσαρκα μάγουλά του βλέπεις πως κάτι σαλεύει βιαστικά, σαστισμένα, ανάμεσα ματιού και σαγονιού.

-Μα-σκα-ρά! Ξαναλέει, και παρατήρησε στα μάτια τον καβαλάρη. Όταν έλεγε αυτή τη λέξη, τον έβλεπα να στέκεται και να κρατάει το τσουβαλάκι στο κεφάλι του με το 'να χέρι και με τ' άλλο το χαλινάρι.

Την τελευταία συλλαβή την πρόφερε χοροπηδώντας πάνω στην κοιλιά του καλόγερου, που κυλιέται στο χιόνι χάρω, σαν το βόδι που κακοπέφτει και δεν μπορεί, απ' το βάρος του να σηκωθεί...

Δύο μαλλιαρά, θεριά μου φαίνεται πως θωρώ να παλεύουνε με χαιτές σηκωμένες, μέσα σ' ένα έρημο, χιονισμένο δάσος. Θανατερά δαγκώνονται και με τη λυσσασμένη την ορμή τους γίνονται πιο φοβερά κι απ' τα γεναριανά στοιχειά. Και δυο σκουληκάκια, κολλημένα στον κορμό μιας καστανιάς, παρακολουθούνε και σύγκορμα τρέμουνε από ενθουσιασμό και θαυμασμό για το νικητή, από λύπη και οίχτο για το νικημένο.

Κι είναι δύο αξιοθρήνητα, αδύναμα σκουληκάκια...

-Κράτα τον εδώ! με διατάζει ο Σπύρος και μου δείχνει με κίνημα του κεφαλιού τα χέρια του καλόγερου, που το τα 'χει σφιχτά σταυρωμένα στο στήθος κι έχει γονατίσει βαριά στην κοιλιά του.

Μα ο γέροντας, δεν έχει τώρα καμιά διάθεση να ξεφύγει.

Πότε, πότε τα ξουσφίγγω πολύ, μόλις τ' αγγίζω, μ' αυτός κάνει πως δεν το αισθάνεται!...

Κείτεται εδώ ξαπλωμένος ανάσκελα και τα κοιτάζει. Οι ψαροκόκκινες πλεξίδες του έχουνε πατηθεί στο χιόνι και μοιάζουνε με λαδωμένη ουρά ποντικού. Είναι τόσο θλιβερός που σκέφτομαι να σκύψω να του πω στ' αφτί: «Τί ήθελες πάτερ να μπεις στο δρόμο μ' αυτή τη χιονιά!...» Μα δεν έσκυψα...

Σα σκυλάκι με την ουρά στα σκέλια, ακολουθά πίσω ο καλόγερος. Εγώ τραβώ το μουλάρι κι ο Σπύρος παρακρατεί τον άρρωστο.

Χμ, σαν νοικοκυράκος ευτυχισμένος, ρωτάει ο Σπύρος λεπτομέρειες για την κατάσταση του νοικοκυριού του: «Πόσω μερώ ξύλα έχουμε ακόμα;!...»

Σα να ξυπνάει ήσυχα ήσυχα, ο φρόνιμος οικογενειάρχης τούτη τη στιγμή από ατάραχο ύπνο! Όλα πάνε καλά! Μόνο: «Πόσω μερώ ξύλα έχουμε!» Πρώτη φορά στη ζωή μου, που αρχίζω να σκέφτομαι πως δεν είναι και τόσο τρομερή υπόθεση η ζωή, άμα θα μάθεις την τέχνη να τη ζεις και να τη διεκδικείς.

Τι μου κάπνισε τώρα να θυμηθώ πως μου μίκρανε ο Σπύρος τα τετραγωνάκια μου στον πίνακα του μαγαζιού;... Μα είναι αδύνατο να μην είχε δίκιο...

ο μοναστήρι του «Κουτλουμούση» δε δέχεται τον άρρωστο! Σαράντα καλόγεροι είναι μαζεμένοι στην πόρτα και φωνάζουνε όλοι μαζί. Κι ο καλόγερος ο γνωστός μας, φωνάζει πιο πολύ απ' όλους. Ξεθάρρεψε, κάνει και τον παλληκαρά!

Μα ο Σπύρος δε μιλεί, ούτε κι αγριοκοιτάζει κανένα. Ήσυχα και προσεχτικά κατεβάζει τον άρρωστο και τον μπάζει μέσα, παραμερίζοντας τους καλόγερους, που περιορίζονται να κοιτάζουνε ο ένας τον άλλο, κι ύστερα να ξαναφωνάζουνε ό,τι θέλει ο καθένας...

Ένα ζητιάνο θυμάμαι τούτη τη στιγμή, που του 'χανε ριχτεί όλα τα σκυλιά του χωριού

μου. Κι εκείνος χωρίς ν' ανησυχήσει καθόλου προχωρούσε, ανάμεσά τους, στο δρόμο του. Τα σκυλιά δεν τον πειράξανε. Μόνο τον ίσκιο του γαυγίζανε και πότε πότε τρομαγμένα οπισθοχωρούσανε!... Κάτι θα 'ξερε αυτός για τα σκυλιά, όπως κι ο Σπύρος για τους ανθρώπους, που εμείς οι πολλοί δε θα το μάθουμε ίσως ποτέ...

-Μην ουρλιάζετε! γυρίζει και τους λέει μια στιγμή. Δε σας τ' αφήνω εδώ να το πεθάνετε το παιδί. Δώστε μου μόνο λίγο γάλα κι αβγά...

Μα στο μοναστήρι «δε μπορούσανε να υπάρχουνε τέτοιες βρωμιές!» Έτσι είπε ο πρωτοεπίτροπος θυμωμένος.

-Φέρτε μου, γιατί θα τα βρω μόνος μου!

Αλλά «Αδύνατο, εδώ είναι μοναστήρι κοινόβιο, δεν είναι κοσμικό σπίτι, γεμάτο σύνεργα του Σατανά!». Αυτό τόπε ο «πάτερ Δομέτιος» ο πνευματικός...

Στέκομαι τώρα μόνος με τον άρρωστο, σ' ένα υπόστεγο της αυλής. Ο Σπύρος σα δαιμονισμένος εξαφανίστηκε στους διαδρόμους του μοναστηριού. Κι έτσι οι καλόγεροι βιαστικά πήρανε διάφορες διευθύνσεις. Μόνο τρείς, τέσσερις μείνανε στην αυλή για να σιγομουρμουρίζουνε και να μ' αγριοκοιτάζουνε.

Και σκέφτομαι πόσο εύκολο είναι να μας πετάξουνε όξω, τώρα που δε φοβούνται κανέναν απ' τους δύο μας. Μα παίρνω θάρρος γιατί καταλαβαίνω πως όλες τους οι αγριοφωνάρες δεν είναι τίποτε άλλο, παρά τα γαβγίσματα των θρασύδειλων σκυλιών που κάνουνε πως κυνηγούνε τον ίσκιο του ζητιάνου του χωριού μου...

Ο άρρωστος τουρτουρίζει. Τώρα μόνο προσέχω πως τα ρούχα μας έχουν κολλήσει πάνω μας, και πως και τα δικά μου τα δόντια καταχτυπούνε σαν παλαβά.

Ο «πάτερ Παΐσιος» συμβουλεύει να ειδοποιήσουνε την αστυνομία. Μα ο «πάτερ Ανατόλιος» είναι έξυπνος άνθρωπος κι εμποδίζει. Είμαι περίεργος να μάθω τι θα καταγγέλνανε...

Πάνω από 500 παραθύρια είναι σωφιλιασμένα στους γκριζους τοίχους του μοναστηριού. Και πολλές καμινάδες καπνίζουνε.

Θά' ναι ζεστά πίσω απ' αυτά τα παραθύρια, σκέφτομαι με κάποια ζήλια και βιάζομαι να γυρίσουμε στο καφενείο μας...

Τρεχάτος κατεβαίνει ο Σπύρος τη σκάλα και κρατάει θριαμβευτικά, σαν έπαθλα, 3 κουτιά γάλα κι ένα συρμάτινο καλαθάκι γεμάτο αυγά! Θα' ναι ίσαμ' εξήντα.

- Μα-σκα-ρά-δες! ξεφυσά αγανακτισμένος και μας φέρνει προς την έξοδο.

Αυτή τη βρισιά τη συνήθιζε πολύ ο Σπύρος.

-Να μην χωνέψει! ακούγεται μια φωνή τραχιά, αγανακτισμένη, ψηλά από ένα παράθυρι του δεύτερου πατώματος.

Γελώντας γύρισε ο Σπύρος και την έδωσε την απάντηση:

- Αν άκουγε ο Θεός τα κοράκια, δε θ' άφηνε γαίδαρο ζωντανό!

Την ίδια στιγμή μπαίνει μέσα ένας μεσόκοπος άνθρωπος. Στο πρόσωπό του οι ρυτίδες σχηματίζουν ολόκληρες βεντάγες. Ένα παιδάκι 12-13 χρονώ, με νυσταγμένα μάτια και παχουλό ξεκοκκινισμένο προσωπάκι, τον ακολουθά. Σα να μου φάνηκε πως ο επισκέπτης χαμήλωσε τα μάτια, μόλις αντίκρουσε ξαναμμένη τη ματιά του Σπύρου. Και σκέφτομαι να ρωτήσω το σύντροφό μου «γιατί». Αυτός όλα τα ξέρει.

Ταχτικά από τότε που γνωριστήκαμε στην Καλλιάγρα, ξεφεύγει έτσι ο Σπύρος από τον άδειο τον αλητισμό, αρχίζοντας να κυνηγάει κάτι, τρομερά πεισματωμένος.

Κι είναι τόσο μεγάλος, μα τόσο μεγάλος – Θέ μου – ο άνθρωπος αυτές τις στιγμές, που ντρέπομαι για λογαριασμό μου, έτσι όπως δε μπορώ να μη σκέφτομαι πότε πότε, κάτι μικροπράγματα, να, σαν το μίκραμα του τετραγωνακιού μου στον πίνακα του μαγαζού...

Ο άρρωστος ξεψύχησε τις πρωινές ώρες, ήσυχα, ήσυχα, σα να τον έπαιρνε ο ύπνος...

Όλοι κοιμούνται και το καφενείο είναι σκοτεινό. Μόνο το κερί που έχουνα αναμμένο στη γωνιά που είναι απλωμένος ο νεκρός, αγωνίζεται να στέσει τοίχους μέσα στα σκοτάδια.

Ένας ξύνεται σε μια γωνιά και σ' αφήνει το σερτό, ξερό τράβηγμα τω νυχιώ, την εντύπωση πως ξεκολλούνε οι σάρκες απ' τα κόκκαλα.

Ένας άλλος παραμιλεί στην άλλη άκρη. Μαλώνει, βρίζει, τρίζει τα δόντια του...

Με πελώριο εργατικό νοσοκομείο μοιάζει το μέρος αυτό, που ο χάρος περπατά και διαλέγει με την ησυχία του, χωρίς ν' ακούει τ' αδύνατα αγκομαχητά των ετοιμοθάνατων και τις στριγγλιές των κοιμισμένων.

Ο Σπύρος μαζεύει απ' τις μποτίλιες του τεζακιού τα κατακάθια του κρασού π' απομείνανε.

Καθόλου δεν ξαφνιάστηκε, όταν είδε ν' ανοιγοκλείνει το στόμα του αρρώστου και να γίνεται το υγρό του ματιού θαμπό, ασάλευτο γυαλί.

-Πέθανε! μου είπε. Αχρείαστο ήτανε το γάλα τω... μασκαράδω...

Ο Αρβανίτης ήρθε κι άνοιξε.

-Ψοφολογάτε ρε λεβέντες;

Έτσι μας καλημερίζει πάντα.

-Για τα καλά αρχίσαμε και ψοφολογούμε, τ' απάντησε ο Σπύρος.

Δεν έπρεπε, λέει, να πεθάνει στο μαγαζί του ο άνθρωπος! Αφού ήτανε για θάνατι δεν έπρεπε, λέει να τον φέρναμε καθόλου!!

Τρομάζω γι' αυτούς τους ανθρώπους που δε γνωρίζουνε το δάκρυ και την τρομάρα.

Αιστάνομαι τον εαυτό μου κατάμονο, σαν μέσα σε πρωτόγονα δάση, γεμάτα θεριά.

Πιότερο τρομάζω που βρίσκω το Σπύρο όμοιο με τον Αρβανίτη, σε τέτοιες στιγμές. Μα

πάλι κάτι ελπίζω.

Δεν μπορεί κανένας να τον γνωρίσει εύκολα αυτό τον άνθρωπο. Εκεί που τρέμεις τη γροθιά του, σε ξαφνιάζει καμιά φορά με τα χάρδια του!...

Ο Αρβανίτης μάζεψε τα κουτιά το γάλα και τα κλείδωσε στο ντουλαπάκι του τεζακιού, με τρόπο...

-Ποιός το πήρε το γάλα ρε;

Θέ μου τι περιφρόνηση ξεχειλούσε απ' τα μάτια του Σπύρου! «Του λόγου σου τα βούτηξες;» απευθύνεται στον καφετζή. Κι αυτός κοκκίνισε. Από φόβο, δίχως άλλο, θα κοκκίνισε, γιατί ξεκλείδωσε πάλι το ντουλαπάκι και χωρίς να μιλήσει τα βγάλε όμορφα, όμορφα και σα να φοβότανε μη χτυπήσουνε τ' ακούμπησε σιγά-σιγά, πάνω στο τεζάκι... Γιατί άραγε έκλαψε ο Σπύρος αυτή τη στιγμή; Κάθησε σε μια γωνιά σκεπτικός, αμίλητος, λίγη ώρα κι ύστερα σηκώνεται σα σαστισμένος. Μαζεύει τα πράγματά του. Ύστερα χωρίς να κοιτάξει κανένα περνά το τσουβαλάκι στους ώμους του και τραβάει προς την πόρτα.

-Θα φύγεις Σπύρο; Τόλμησα να τότε ρωτήσω.

-Να μη ρωτάς!

Βγήκε χωρίς να χαιρετίσει κανένα. Μα και κανένας δεν τον ρώτησε για πού πήγαινε και γιατί.

Όλοι ξέρανε. Ο αλήτης είχε ξυπνήσει αφού ο άνθρωπος κουράστηκε πολύ. Έζησε ένα αιώνα μέσα σε μια νύχτα.

Την ίδια μέρα έφυγα κι εγώ για τα μοναστήρια. Φοβόμουνα την τρομερή ερημιά, που νιώθει κανένας μέσα σ' ένα πλήθος άβουλων ανθρώπων, που τρώνε, κοιμούνται και πεθαίνουνε. Έτσι κάνουν όλοι τη ζωή τους, σ' αυτό τον άγιο τόπο.

Μπορεί και ο Σπύρος να 'φυγε για τον ίδιο λόγο...

IV

Βρίσκομαι στη Σκήτη του Αγίου Παντελεήμονα. Που βρίσκεται; Ευχαρίστως να σας πω. Μεταξύ Καρυών και Καλλιάγρας. Να σας περιγράψω τη Σκήτη; Να την «πλαισιώσω» με ποιητικές εικόνες; Δεν ξέρω. Δεν είμαι ποιητής. Ξέρω μονάχα να κοιτάζω λίγο το ανθρώπινο τοπίο. Γι' αυτό μπορώ να σας πω, πως οι άγιοι ασκητές, τον κοσμικό τον θεωρούνε γι' άνθρωπο χαμένο πια.

Τα πορτοπαράθυρα του Παραδείσου κλείσανε γι' αυτόνε. Μόνο το μαύρο, χαώδικο στόμα της Κόλασης γαβγίζει και περιμένει να τον καταπιεί. Γι' αυτό μόλις φανεί κανένας νέος κοσμικός στη Σκήτη, οι ασκητές τον τριγυρνούνε και

προσπαθούνε να τ' ανοίξουνε τα μάτια...

Το ίδιο γίνεται και για μένα. «Σωτηρία δεν έχω». «Το ράσο μόνο θα με προστατέψει». Όλη τη δύναμη της φαντασίας τους τη θέσανε σ' ενέργεια για να μου παραστήσουνε τον τόπο που πηγαίνει άμα πεθάνει, όποιος «ασπασθεί το αγγελικό σχήμα».

Ο «Πάτερ Δομέτιος» ο πιο άγιος της Σκήτης, το παρακάνει: «Η Παναγία μ' έστειλε στο Όρος. Ο Χριστός με πήρε απ' το χέρι και μ' έβγαλε απ' τον κόσμο τον αμαρτωλό... Ο Θεός με προίκισε με ωραία φωνή για να ψάλλω τροπάρια στην Αγία και μεγάλη Σοφία...» Όξω χιονίζει κι εμείς καθόμαστε στ' αρχονταρίκι της Σκήτης.

Κάποιος άλλος που κατοικεί μέσα μου, σωστό πειραχτήριο, προσπαθεί να με κάνει να γελάσω..., ο αθεόφοβος! «Για κοίτα τότε τον «πάτερ Δομέτιο», δεν είναι ίδια βαρέλα χιλιάρα; Και το κεφαλάκι του το τοσοδούτσικο, κοίτα πώς το καταπίνει η βαρέλα... Σα να' ναι ο φελλός... Κοντεύει να βουλιάξει μέσα...» Και σα να μου φαίνεται πως ακούω και τη μυρουδιά του βαρελιού... Κι ακόμα, σα να ξίνισε το κρασί της βαρέλας...

Δυο μάτια μεγάλα, σαν αγελάδες, είναι τρυπωμένα στις τετράπαχες κόχες τους. Το άσπρο του ματιού τ' αυλακώνουνε άταχτα, κόκκινες κλωστές.

Κάθε τόσο, χώνει τη χερούκλα του στη τσέπη του ράσου του, βγάζει ένα μπουκαλάκι, πράσινο, πίνει δυο-τρεις γουλιές και το ξαναβάζει ήσυχα ήσυχα στην τσέπη.

Για την ώρα -δυο ώρες μιλούμε τώρα- έχει αδειάσει δυο φορές. Το ξαναγεμίζει ο Ανανίας ο υποταχτικός του, όταν θα πάρει την εντολή: «Βάλε φάρμακο».

Το φάρμακό του, φαίνεται, το διαλύει με ρακή, ο Πάτερ Δομέτιος, γιατί ακούγεται βαριά, βαριά η μυρουδιά της.

Ένα πράμα μου φαίνεται παράξενο: γιατί με πνίγουνε μ' ερωτήσεις για τη ζωή στον έξω κόσμο, αφού αυτός είναι η μαύρη Κόλαση. Κανένας από τους 8 ασκητές της παρέας δεν έχει μείνει, που να μην έκανε την ερώτησή του.

Εγώ τους διηγούμαι διάφορα πράματα απ' τη ζωή, για τις προόδους των ανθρώπων, για τις γυναίκες τις σημερινές, για θανάτους από πείνα... κλπ.

Κι ακούνε χωρίς να σουφρώνουνε καθόλου τα φρύδια τους, τα μπερδεμένα με τα μαλλιά τα λίγδικα του κεφαλιού.

Ο πάτερ Ησαΐας, με ρωτά για την πατρίδα του το Βόλο, σαν άκουσε πως έχω

πάει εκεί.

«Την έχει ακόμα την ταβέρνα στην παραλία ο Κρητικός;». Δεν την ξέρω αυτή την ταβέρνα. Του λέω μόνο, πως στην παραλία δεν υπάρχουνε πια ταβέρνες, παρά πολυτελέστατα εστιατόρια μ' ευρωπαϊκές επιγραφές, καφενεία με μαρμαρένια τραπεζάκια και ψαθωτές κομπές, καρέκλες. Και πως όλη η παραλία, λάμπει το βράδυ από τα ηλεκτρικά και σου φαίνεται πως βρίσκεσαι σε μεγάλη Πολιτεία.

-Ούφ! Τι βρώμες! Τι κόλαση!

Έτσι ξεφυσά πότε πότε ο Πάτερ Δομέτιος. Κι ύστερα πάλι: «Έχει και θέατρα είπες; Και πηγαίνουνε και γυναίκες στα καφενεία;». Για να ξαναπεί μέσ' από τα δόντια του: «Αχ, τι κόλαση Θεέ μου!... Και... επιτρέπεται σ' όποιον να 'ναι να κάθεται στα καφενεία αυτά που κάθονται και γυναίκες;»

-Πώς, του λέω, δεν είναι... οικογενειακά. Οι περισσότεροι είναι ερωτικά ζευγάρια...

-Βρωμερό! Βρωμερό!

Ώρες, ώρες, υποφέρω τρομερά από φοβερό ξεχείλισμα οίχτου γι' αυτούς τους υποκριτές.

Αν μπορούσα αντίς για οίχτο να νιώθω μίσος, συχασιά, βάρβαρη έχθρητα, θα υπόφερα λιγότερο...

Σαν κάτι να πέταξε από μέσα μου και το 'χασα.

Κι είμαι μέρες ολόκληρες πνιγμένος μέσα σ' εξαντλητική λύπη, συχαμερά, σοφά, γερατιά...

* * *

Δουλειά δεν μπόρεσα να βρω. Στη Σκήτη δε μπορώ να μείνω περισσότερο. Μου το δηλώσανε νέτα σκέτα οι ασκητές.

Κι ο Φλεβάρης, άλλη δουλειά δεν κάνει παρά να γεμίζει τις γυμνές, ματισμένες καστανιές με τεχνητούς κατάσπρους ανθούς και τους δρόμους να τους κρύβει, απλώνοντας τεράστιο ολόλευκο σεντόνι...

Σ' όλα τα μοναστήρια, έχω μείνει τη μέρα της «φιλοξενίας», που δικαιούμαι. Τη νύχτα, την τελευταία, πήρα την απόφαση· θα τους δηλώσω πρωί πρωί, πως δέχομαι να γενώ καλόγερος.

«Τι μ' εμποδίζει, σκέφτομαι, μόλις ανοίξει ο καιρός να ράψω τις άκρες του ράσου, να το γεμίσω χορτάρι και ν' αποχτήσω μ' αυτόν τον εύκολο τρόπο και

στρώμα...»

Κανένα άσκημο όνειρο δε μ' έκανε ν' αλλάξω απόφαση. Μόλις ξύπνησα, το πειραχτήριο που στρογγυλοκάθισε μέσα μου, με προσφωνά κιόλας: «Άγιε πάτερ».

Μούγκρισμα ανθρώπου που πνίγεται ανακατεύεται με στριγγλιές γυναίκας που γεννά, τρυπά τα τζαμένια παραθυρόφυλλα τ' αρχοντικού, πλημμυράει τ' αυτιά μου, ξεχειλά, με κάνει κι ανατριχιάζω.

Ανοίγω το παραθύρι, της αυλής που είναι κι αυλή της εκκλησιάς. Στον κορμό της παγοφορτωμένης γέρικης καρυδιάς είναι δεμένος με σκοινιά βρεμένα, ένας ολόγυμνος άνθρωπος. Αυτός μουγκρίζει.

Τα σκοινιά είναι περασμένα κάτω από τις μασχάλες, απ' τη μέση κι από τα πόδια κι είναι δεμένα τόσο σφιχτά στον κορμό του δέντρου που ανθρώπινο κορμί και ξύλο έχουνε κολλήσει, έχουνε γίνει ένα κορμί...

Με καταπιομένη τη γλώσσα πετάχτηκα όξω. Αρχίζω να φοβάμαι μην... έπαθα τίποτε. Μα ησύχασα λίγο, αφού βλέπω και τους ασκητές μαζεμένους στην αυλή, να μιλούνε ήρεμα ήρεμα, συναμεταξύ τους.

Προσπαθώ να πείσω τον εαυτό μου πως έπαθα οφθαλμαπάτη. Μα το μούγκρισμα κι οι στριγγλιές δε μ' αφήνουν να το πιστέψω κι εξακολουθούνε να σκίζουνε την ομιχλοτυλιγμένη μέρα και την αλαφιασμένη αιμάτινη καρδιά.

-Τι γίνεται; Ρωτώ έναν υποταχτικό σιγά.

-Κάνε το σταυρό και μη μιλάς! Θαύμα!

Έτσι μ' απάντησε.

Την ίδια στιγμή, ένας ασκητής, προχωρεί, προς το δεμένο αργά, βαριά, επίσημα, με πρόσωπο σκεπασμένο κι ένα σκοινί διπλωμένο στα δυο, κρέμεται απ' το δεξί του χέρι, γεμάτο σφιχτοδεμένους κόμπους.

Σε θάμα δε μπορώ να πιστέψω. Την πραγματικότητα τρομάζω να την ξηγήσω και στέκομαι ακίνητος, ανίσχυρος και κοιτάζω μόνο.

Ο δεμένος είναι ένας νέος, με μούτρο σαν φθισικού, ψηλός με κοκαλιάρικο κορμί. Όπου κι αν τον κοιτάξεις, βλέπεις σφραγίδες πείνας και κατατρεγμού.

Ο ασκητής με το σκεπασμένο πρόσωπο τον σιμώνει και στέκεται ακίνητος σαν μαρμαρωμένο φάντασμα μπροστά του. Το μούγκρισμα σταμάτησε και τα μάτια του δεμένου ανθρώπου αστράφτουνε λογιώς λογιώς αστραπές, την ίδια στιγμή: ελπίδα, μίσος, παράκληση, εμπιστοσύνη και τρομάρα, χοροπηδούνε το ίδιο

δευτερόλεπτο και χάνονται πίσω απ' την κόρη του ματιού.

Κι ο αέρας έχει σταματήσει, κι οι αναπνοές κοπήκανε. Σιωπή! Μια σιωπή παράμερου τάφου. Μόνο το βουητό της θάλασσας που έρχεται από μακριά κάνει πιο απαίσια και πιο τρομερή αυτή τη γενική σιωπή.

Με το βουητό αυτό ανακατεύεται μια φωνή βαριά βραχνή, προστατική, σα διαταγή αξιωματικού σ' εχτελεστικό απόσπασμα. Και λέει: «Μαρτύρησε!».

Ένα κρύο πασπατεύει τη πλάτη μου και με κάνει ν' ανατριχιάζω.

-«Μαρτύρησε κολασμένε...» ξανακούγεται η φωνή, μα άγρια, πιο σκληρή τώρα.

Η ματιά του «κολασμένου» είναι καρφωμένη πάνω μου, σα να γυρεύει κάτι γραμμένο στο μέτωπό μου.

-Μα τι του ζητά να μαρτυρήσει λοιπόν; λέω δυνατά στο Βαρθολομαίο που στέκεται δίπλα μου, βουβός κι ασάλευτος σα φάντασμα σε μαύρη νύχτα.

- Ποιος; με ρωτάει μ' απορία ανοίγοντας το στόμα και την ίδια στιγμή γεμίζουν τα μάτια του ερωτηματικά, σα να μην βλέπει τίποτα απ' ό,τι θωρώ εγώ.

Ένας ανεξήγητος τρόμος με συνεπήρε.

- Μ' αυτός ο δεμένος σου λέω...

- Κι εμείς δε ξέρουμε τι συμβαίνει. Τον ξέρεις ελόγου σου;

- Όχι, του λέω.

- Ούτ' εγώ.

- Κι ο ασκητής που του φωνάζει να μαρτυρήσει;

- Ποιος ασκητής; Βλέπεις κανέναν ασκητή; μου λέει και τινάζεται τρομαγμένος.

- Μ' αυτός που στέκεται μπροστά του λοιπόν. Δεν βλέπεις; Δε μ' απάντησε, παρά, γονατίζει και σηκώνει τα χέρια του στον ουρανό σα να προσεύχεται.

Ετοιμάστηκα να κάμω το ίδιο, τα γόνατά μου λυγίζουνε, τρεμουλιάζουνε απ' την τρομάρα, δε με σηκώνουνε.

Το διπλωμένο σκοινί που κρεμότανε στο χέρι του σκεπασμένου μυστηριώδικου ρασοφόρου, που πρόσταξε «Μαρτύρησε κολασμένε» ανεβοκατεβαίνει τώρα μ' ορμή και χτυπάει όπου τύχει, τυλίγοντας το δέντρο και το κοκαλιάρικο κορμί του δεμένου γδυμνού.

Κοκκινόμπλαβες στενές λουρίδες ζώνουνε το γδυμνό κορμί. Το αίμα όλο έχει μπλαβίσει τόσο απ' το μαστίγιο όσο δεν μπλάβισε απ' το χιονισμένο το βοριά.

Ο δεμένος με βραχνή φωνή, μισοπνιγμένου, παρακαλεί: «Λυπήσου με!

Έλεος!...»

- Μαρτύρησε! ακούγεται πάλι η φωνή του μούτρο-σκεπασμένου.

Κοιτάζω γύρω μου. Όλοι οι ασκητές, γονατιστοί παρακαλούνε το θεό, με τα χέρια σηκωμένα προς το συννεφιασμένο ουρανό.

- Ψέματα σου είπα, άγιε Παντελεήμονά μου! ψέματα σου είπα! Έλεος! Δεν το βρήκα στην τσέπη μου το ασημένιο κουταλάκι· όχι, ψέματα είπα άγιέ μου, πως δεν ξέρω ποιος το έβαλε στην τσέπη μου. Συγχώρεσέ με!

Έτσι φωνάζει τώρα ο δεμένος. Το μαστίγιο δε σταματά.

Εγώ δεν ξέρω τι να υποθέσω πια, μα θαρρώ πως έχω διάθεση να γονατίσω, να παρακαλέσω τους αγίους να συγχωρέσουνε τη δυσπιστία που είχα... Πίστεψα στο θάμα!

- Λύσε με άγιέ μου, θαυματουργέ. Λυπήσου με και θα στο φέρω χρυσό! Θα δουλέψω τζάμπα στην περιουσία σου μεγάλε μου προστάτη!!... μουγκρίζει εξακολουθητικά ο μάρτυρας.

Όλοι μαζί οι ασκητές τιναχτήκανε μια στιγμή απάνω μα βήμα δεν κάνανε προς τον τόπο του βασανιστηρίου. Μόνο ο ασκητής με το σκεπασμένο μούτρο που τον μαστίγωνε, βγάζει απ' την τσέπη του ράσου ένα μαχαιράκι και κόβει τα σχοινιά·

Ο δαρμένος δε μπορεί να κάμει βήμα. Δοκιμάζει να περπατήσει μα τα πόδια του, μουδιασμένα όπως θα 'ναι, δεν τον βοηθούνε. Γονατίζει στο ίδιο μέρος και κλαίοντας προσκυνάει τα πόδια του μυστηριώδικου ρασοφόρου. Όλο το κορμί του το δέρνουνε σπασμοί. Μα δε μοιάζει πια κορμί ανθρώπου. Σαν γύψινο άγαλμα μπογιαντισμένο με μπλάβη σκοτεινή μπογιά είναι τεντωμένο χάρω... Έχει λιποθυμήσει. Ο άγνωστος ρασοφόρος, μαζεύει τα σκοινιά και με βήμα αργό, βαρύ, μπήκε στην εκκλησία και χάθηκε.

Τώρα οι ασκητές, όλοι μαζί, βοηθούνε τον άνθρωπο να σηκωθεί, μουρμουρίζοντας προσευχές με σιγανή φωνή, που σε γεμίζει τρομάρα...

* * *

Ντυμένος τώρα, δίπλα στη σόμπα τ' αρχονταρικιού, διηγείται πως τη νύχτα, ξημερώματα παρουσιάστηκε ο ρασοφόρος στο υπόγειο που κοιμότανε, τον έδεσε και δεμένο τον έσυρε ως την αυλή και τον έδεσε στο δέντρο, αφού τον έγδυσε πρώτα!

Οι καλόγεροι σταυροκοπιούνται και μουρμουρίζουνε λόγια του ευαγγελίου.

Κι ο τιμωρημένος άνθρωπος συνεχίζει:

«Αφού μ' έδεσε, έψαξε στις τσέπες μου, έβγαλε ένα ασημένιο κουταλάκι και μου το έδειξε. «Γιατί το 'κλεφες απ' την εικόνα μου;» μου είπε.

«Δεν το έκλεψα του είπα,» κι αλήθεια· δεν θυμόμουν να το 'χα κλέψει. Ο σατανάς θα σκότισε το μνημονικό μου επίτηδες!!

Τότες αρχίνισε να με δέρνει μ' ένα σκοινί. Αυτήν την ώρα φτάσατε εσείς κι είδατε τι γίνηκε κατόπιν...

- Κι ήταν ακόμα μπροστά σου ο άγιος την ώρα που ήρθαμε; ρωτά ο Ανανίας με μισοτρομαγμένη φωνή.

- Ναι, αφού μ' έδερνε τότε! Αυτός που μ' έδερνε, αυτός με το πανί το μαύρο που είχε σκεπασμένο το πρόσωπό του... ο ψηλός... μόνο αυτός μ' έδειρε...

- Ο Άγιος Παντελεήμονας!! ακούγεται σχεδόν απ' όλα τα στόματα.

- Κι ο μουσαφίρης τον είδε!! λέει ο Σοφρώνιος και έδειξε εμένα, που κάθομαι σε μια γωνιά και προσπαθώ τώρα και κάμποση ώρα, να μη λέει τίποτε η έκφραση του προσώπου μου.

Όλοι μαζί σχεδόν αρχίσανε:

«Τα βλέπεις; επίτηδες άνοιξε τα μάτια σου ο άγιος, για να σου δείξει το θάμα!., Να σε κάμει να μετανοήσεις! Βλέπεις; Πως δεν είδαμε τίποτε εμείς; ε;...»

* * *

Έμεινα κι αυτή τη μέρα στη Σκήτη. Δε με διώξαν.

Ίσως με ξεχάσανε μέσα στη φασαρία που είχανε να ετοιμάσουνε τους ασκητές, που θα βγαίνανε στον κόσμο περιοδεία, για «ζητειά», για το λάδι του καντηλιού της θαυματουργής εικόνας. Ίσως πάλι μ' αφήκανε για να σκεφτώ ακόμα λίγο, αν έπρεπε να...ασπασθώ το «αγγελικό σχήμα».

Μα εγώ, χωρίς να σκεφτώ περισσότερο, άφηκα την επομένη πρωί πρωί τη Σκήτη του αγίου Παντελεήμονα, με πλημμυρισμένη την ψυχή από οίχτο και μίσος, ανακατεμένα, για τον άνθρωπο που τον αποθηριώνει, τον αποχτηνώνει, η λάμψη του χρυσού, η λίγδα του πλούτου...

Θέλω να γυρίσω πίσω στον κόσμο ζωντανός, να τα καταγγείλω όλα τούτα και γι' αυτό δεν βγάζω μιλιά...

V

Το καφενείο μας παρουσιάζει σήμερα όψη στρατοπέδου. Παντού βλέπεις την έξαψη την πολεμική. Ως κι οι τοίχοι είναι ηλεκτρισμένοι. Κι ο... μαυροπίνακας. Αυτός δα προ πάντων: διαγραφές γίνονται, χέρια νευρικά γράφουνε καινούρια

ονόματα, μεγαλώνοντας και μικραίνοντας τετραγωνάκια.

Σε δύο κόμματα έχουνε διαιρεθεί οι εργάτες. Το ένα είναι μ' αρχηγό τον Τάσο και το άλλο το πιο μεγάλο με το Γιάννη τον Πασά. Εγώ είμαι ουδέτερος. Από καιρό πάψανε να με λογαριάζουνε. Από τότε που μου χρειάστηκε να φορέσω τη μάσκα της ηλιθιότητας...

Βέβαια, αρκετούς μήνες τώρα τριγυρνώ μ' αυτή τη μάσκα όπου μου καπνίζει. Μα, να που ο Τάσος, ίσα ίσα σήμερα με χρειάστηκε. Μου κάνει τα παράπονά του. Βρίζει – όσο μπορεί όμως πιο σιγά – το Σαμιώτη. Του άρπαξε λέει τη δουλειά που βρήκε. Και: «Ο Σαμιώτης είναι χαραμοφάης. Δηλαδή δεν είναι αυτή δουλειά, μα όσο και να 'ναι..., περί ψωμί πρόκειται...»

Κάθε λίγο με ρωτάει: «Κατάλαβες;» Όλο «ναι» του λέω. Κι αυτό δεν του αρέσει πια του Τάσου. Μα αν του πω «όχι» θα με παρατήσει και θα φύγει. Κι αυτό δεν το θέλω, γιατί είναι πολύ ευχάριστο πράμα να σου μιλεί εμπιστευτικά ένας... δυνατός, ένας αρχηγός! Η αφορμή του ... πολέμου είναι τούτη μου λέει ο Τάσος. «Ο διάκος Χ., μου 'πε να πάω να δουλέψω... Δηλαδή όχι αμπέλι, αλλά ... καταλαβαίνεις ... Και το ίδιο θα πληρωνόμουνα σα να 'σκαβα κι αμπέλι ... 8 δραχμές ... καταλαβαίνεις ... Βέβαια βγαίνει κάτι τις. Δεν είν' έτσι κατάλαβες; » -Όχι, δεν κατάλαβα!...

-Μα μπιτ, κουτεντές είσαι; Πρόκειται περί...τιμής δηλαδή... Περί αυτός νύφη... κατάλαβες;

-Κατάλαβα. Του λέω.

- Άι, δηλαδή είναι ντροπής πράματα αυτά, μα... πρέπει να κάνω το ναύλος μου να του δίνω από δω. Κι ο Σαμιώτης μου 'καμε χαλάστρα. Και θα πάει αυτός ... χωρίς λεφτά! Μόνο φαγοπότι και καπνό! Άι, είναι τιμής κι υπόληψης πράματ' αυτά; Να σου παίρνουνε το ψωμί απ' το στόμα;... δεν είναι πουτάνα των αντρώνε ο Σαμιώτης;

Περιμένει κάτι να τ' απαντήσω. Σκέφτηκα πως καλό είναι να τ' απαντήσω σαν «ηλίθιος» για να σιγουράρω την ιδιότητά μου αυτή, που μ' αφήνει να θωρώ τόσα παράξενα σ' αυτό τον τόπο. Και τον ρωτώ αφελέστατα: «Κι άμα θα πας να πιάσεις ... δουλειά, θα φορέσεις κι εσύ ράσο;»

-Άι στο διάολο! μου λέει, μα δεν έχεις κουκούτσι! Να, μήτε...δραμάριο δεν έχεις. Κατάλαβες;

-Κατάλαβα! του ξαναλέω. Μα ύστερα με το ράσο θα γυρίζεις;

-Βρε γιατί θα φορέσω ράσο, κουτέντιε; Κι αυτός θα βγάλει το δικό του...

-Όχι, επιμένω ηλιθιότατα. Εγώ άμα πήγα, μου 'δωκε ράσο και φόρεσα... Κι ύστερα ...

Ο Τάσος μένει χασκούμενος μια στιγμή. 'Υστερ' αρχίζει και μου κάνει διάφορες ξετσιπώτες ερωτήσεις. Κοκκινίζω όπως τον ακούω. Μα η μάσκα πρέπει να στερεωθεί... Γι' αυτό σκύβω το κεφάλι σαν παιδάκι που ντρέπεται και σε καθ' ερώτηση τ' απαντώ «Δε σου λέω. Δε σου λέω...» και χτυπώ πεισματωμένος τάχα, τις παλάμες τω χεριώ μου, σα ναζάρικο παιδάκι...

Ο Σαμιώτης από την άλλη άκρη, ακούγεται να κάνει θεωρία στο κόμμα του μισομεθυσμένος, «περί τι θα πει μπαμπεσιά!» και πως, «ο διάκος είναι καλοπληρωτής!»

* * *

Αυτή τη στιγμή μπήκε μέσα ο αδερφός του Σαμιώτη κι έφερε την είδηση πως πνίγηκε ο Καμπανάρης ο γέροντας.

Μέσα στη στέρνα του περβολιού του, λέει, πνίγηκε.

...Παραπάτησε, γλύστρησε κι έπεσε μέσα. Θα' τανε και μεθυσμένος, γιατί βρήκανε μεσ' στη στέρνα και το κανατάκι της ρακής και το φλιτζάνι το πήλινο... Οι συνηθισμένοι, οι πιο ζωηροί, ενδιαφερθήκανε σοβαρά. Μόνο ο καφετζής ανασήκωσε το κεφάλι του, που το' χανε καταπιεί οι ώμοι, άκουσε λίγο, μπήκε στο νόημα και ξανάδωκε στους ώμους το ψαρό του κεφάλι να το ξαναρουφήξουνε. Και σώπασε. Τι να πει ο καημένος ο Μήτσος αφού...πνίγηκε; Πάει πια...

Να, άλλη μια περίπτωση για να στερεώσει πιο μαστορικά τη μασκαρέτα του ένας υποκριτής ηλίθιος...Κι εγώ δεν εννοώ να τη χάσω. Όχι! Με κανένα τρόπο. Ας ζητούνε πληροφορίες οι άλλοι «αν έμεινε στον τόπο, αν κλαίνε οι παραγιοί κι αν αξίζουνε πολλές χιλιάδες λοίγγια τα έχει του».

Πνίγεται το καημένο το Σαμιωτάκι. Δεν προλαβαίνει ν' απαντάει. Κι έχει δίκιο, μεγάλο δίκιο για την απάντηση που μου 'δωκε: «Μωρέ...βλάκα, εδώ χάνει τη ζωή του άνθρωπος και συ ρωτάς αν έσπασε το κανατάκι όπως έπεσε; Ηλίθιε! Αμ' δε θα ξανάρθεις εσύ στα σύγκαλά σου αν σε πάνε και στ' απανεπεστήμεο!» Έτσι μου είπε. Κι εγώ σαν τι πρέπει να κάμω; Τσιμουδιά δε βγάζω... σκύβω μόνο το κεφάλι, θλιμμένος τάχα φοβερά!...

Κι ο Μήτσος ο Θασώτης τό 'σκυψε το κεφάλι, μ' αυτουνού το βαραίνει άλλη

συλλογή: του χρωστούσε λέει μεροκάματα απ' τα' αμπέλια ακόμα. «Θα του τα δώσουνε άραγες οι κληρονόμοι.» Γι' αυτό νοιαζότανε ο παμπόνηρος ο Μήτσος. Μα ωστόσο, καθόλου δεν τον θυμάμαι στη δουλειά του μακαρίτη, 20 μέρες που δούλεψα και σ' αυτόνε. Αλλά...σιωπή ηλίθιε! Ακούς; Σιωπή...Μπορεί και να' τανε. Ένας ηλίθιος δε μπορεί να θυμάται! Αυτό έκαμα.

Και σιωπηλός, ήσυχος σαν καλόβολο σκυλάκι ακολουθώ τους άλλους στο σπίτι του πεθαμένου.

* * *

Καθώς κατρακυλούμε στο χιονισμένο δρόμο από τις Καρυές προς του Κουτλουμούση και βλέπω τους συντρόφους μου να τρέχουνε και τα κουρελιασμένα σακάκια τους να τα ανεμίζει ο βοριάς, να μπερδεύει τις λουρίδες τους με τα μαλλιά του κεφαλιού μου κάνουνε την εντύπωση πως είναι πεινασμένα που 'χουνε μυριστεί ψοφίμι κάπου κοντά.

Κόσμος και κόσμος τρέχει να δει τον πεθαμένο. Εδώ είναι κι η αστυνομία. Οι δύο παραγιοί καμιά πενηνταριά χρονώ, στέκονται κι αυτοί κοντά και το μέτωπό τους το χαράζει η αλαφριά ζαρωματιά της οδύνης. Την ίδια στιγμή ρυτίδα βλέπω και στο μέτωπο του Μήτσου Θασώτη. Μ' αυτός είναι πονηρός ...Επίτηδες το 'χει έτσι ζαρωμένο το μέτωπό του.

Δε μπορώ να σιμώσω στη στέρνα, να δω κι εγώ τον πεθαμένο. Όλοι σπρώχνονται πεισματικά νευριασμένοι σα να προσπαθούνε να σκαλώσουνε σε αθηναϊκό τραμ.

Περιορίζομαι το λοιπόν να παρατηρώ ό,τι μου καπνίσει ώσπου να 'ρθει κι η δική μου σειρά. Κι οι παραγιοί όμως, πίσω – πίσω στέκονται. Οι κόχες των ματιών τους είναι κόκκινες, πρησμένες.

Τα μάτια τους, τη μια αδιάφορα, την άλλη τρομαγμένα, φαντάζουμε να μην είναι στις δικές τους κόχες μέσα. Πρησμένη κόχη κι αδιάφορο μάτι! ...

Πότε -πότε γυρίζουνε προς τα πίσω, σκουπίζουνε τα μάτια τους σα να ντρέπονται τον κόσμο για τα δάκρυά τους. Ξαναγυρίζουνε μπρος, χώνουνε τα χέρια τους στις τσέπες του ράσου και στέκονται κόκκαλο! Μα σα να μου φαίνεται πως είναι πιο πολύ δακρυσμένοι μετά από το σκούπισμα...

Μέσα στα παπούτσια τους τα δάχτυλα θα μετακινιούνται νευρικά, γιατί θωρώ το δέρμα του παπουτσιού να φουσκώνει και να ξεφουσκώνει...

«Γιατί, μα γιατί λοιπόν να μην κλάψω κι εγώ; Δεν είναι λίγο ντροπή να μη

βγαίνει δάκρυ σε μια τόσο θλιβερή στιγμή;» έτσι μαλώνω με τον εαυτό μου. Γυρίζω λοιπόν κι εγώ πίσω μου, τρίβω με το χέρι μου τα μάτια καλά-καλά, ώσπου με τσούξανε τα βλέφαρα. Κι όταν γυρίζω πάλι μπρος, τα χέρια μου τα στρίβω νευρικά μέσα στις τσέπες του παντελονιού, τα σφίγγω σε γροθιές, τα ξαπλώνω, τα κουβαριάζω, ξαπλώνω και το δέρμα των παπουτσιών μου ανεβοκατεβαίνει με την πίεση.

Έτσι έκλαψα κι εγώ το γέροντα. Και έτσι πρέπει να κλαίει ένας ηλίθιος που πρέπει να κάνει σα μαϊμού, ό,τι κάνουνε κι οι άλλοι... Μα ... έτσι πρέπει να κλαίει κι ένας που είναι χαρούμενος για το θάνατο του άλλου...

Μια σκέψη άστραψε στο μυαλό μου τούτη τη στιγμή. Ντρέπουμε βέβαια λιγάκι που μπορώ να σκέφτομαι κι άλλα πράγματα εκτός απ' τον πεθαμένο, μα τι να κάνω; Αφού μου ήρθε;

Ναι. Τούτο σκέφτηκα: ο άνθρωπος ο άγριος, όταν πρωτοτύλιξε το κορμί του με ρούχα τό' καμε άραγες αναγκασμένος απ' τις καιρικές μεταβολές ή είχε αρχίσει να σκέφτεται κακά πράγματα για τον «πλησίον» του κι ήθελε να κρύψει τη σκέψη του;

Τι σχέση έχει η γύμνια με τη σκέψη; Χμ, εδώ είμαστε. Ας με γυμνώνανε μένα που ... έκλαιγα και θα βλέπαμε αν δε με παίρνανε με το σκουπόξυλο, όπως θα βλέπαμε τα δάχτυλα των ποδαριών μου να τα κουβαριάζει και να τ' απλώνει και να τα βάζει να παίζουνε μια ανεξήγητη χαρά...

Δεν θέλω να πω για τα ποδάρια των παραγιών του γέροντα. Θεός φυλάξει! Αυτά ήτανε ... ακίνητα, μαραμένα σαν όλο το κορμί. Το δέρμα του παπουτσιού θα φούσκωνε μόνο του!

Μα...Ουφ, όλ' αυτά είναι αρλούμπες. Βρήκα τόπο και στέκομαι κοντά στη στέρνα. Ο γέροντας κείτεται ανάσκελα ακόμα. Περιμένουμε το γιατρό για τα τυπικά και δεν τον αγγίξανε. Τα μάτια του, γουρλωμένα άγρια, σαν να προσπαθούνε να τρυπήσουνε τον ουρανό για να βρουνε το Θεό. Το κεφάλι του είναι όλο λάσπες κι αίματα.

Ώστε μπορεί και με το χτύπημα στο νερό να σπάσει το κεφάλι του ανθρώπου; Πόσο αδύνατο, πόσο ευκολόσπαστο πραγματάκι το κεφάλι του ανθρώπου! Ένας βόλος ζάχαρη είναι πιο στερεός! Και το αίμα έχει τρέξει στο δεξί του το μάγουλο κι έχει πήξει. Μια πηχτή κόκκινη γραμμή τρυπώνει στα ψαρά λασπωμένα γένια... Ο Μήτσος ο Θασώτης με σίμωσε και μου δείχνει κατά τα πόδια του νεκρού το

κανατάκι και σε μια γωνιά το πήλινο φλιτζάνι. «Δε σπάσανε» μου λέει. Στην αντικρινή πλευρά της στέρνας στέκεται ο Γιάννης ο Σαμιώτης και με τα χέρια στις τσέπες σφίγγει στο κορμί του το σακάκι τόσο που κοντεύει να ξηλώσει.

-«Σε τι νερό πνίγηκε;» τον ακούω και ρωτά τον «πάτερ» Κοσμά.

-«Μα γι' άνθρωπο θαρρείς πως σε λογαριάζουνε μωρέ αλήτη και περιμένεις κι απάντηση;...»

-Έτσι μουρμούρισε, πολύ σιγά ο Μήτσος, όπως είδε τον «πάτερ Κοσμά» να γυρίζει τις πλάτες στο Σαμιώτη χωρίς να του δώσει απάντηση.

Δύο μέρες έχει τώρα να χιονίσει. Κι όμως στον πάτο της στέρνας έχει ακόμα χιόνι εδώ κι εκεί, ανακατεμένο με λάσπες ...

«Μα, όχι· εγώ ένας ηλίθιος δε θα 'χω δίκιο...Σιωπή! Ας ήτανε η στέρνα γιομάτη νερό. Κι ας μην έλιωσε το χιόνι! Κι αν έλιωνε; Τι θα κέρδιζε ένας ηλίθιος;»

Έτσι μαλώνω τον εαυτό μου κάθε που ετοιμάζεται να κάμει καμιά ηλίθια ανακάλυψη. Μα όχι για τίποτ' άλλο, παρά για να μην κουβαριάζει ύστερα τα δάχτυλα των ποδαριών του, μπροστά στο νεκρό...

-Κι ήτανε γερό μαντέμι! Τον θυμάστε στα νιάτα του; ρωτάει ο γέρο Αβέρκιος και κουνάει θλιμμένα το κεφάλι.

-Και θαλασσινός! Έτσι του ήτανε γραφτό: το νερό να τον καταπιεί! Ξαναείπε ο πρώτος.

Ο γιατρός πιστοποίησε ότι είναι «θάνατος εκ πνιγμού εν ύδατι».

Οι παραγιοί τον πήρανε απ' τη στέρνα για τη συνέχεια ...Μ' αυτή τη συνέχεια δε μπορώ να την παρακολουθήσω, γιατί βιάζομαι να πάω στο Πρωτάτο.

Το διαμονητήριό μου θέλει ανανέωση και πρέπει να πάω σήμερα που συνεδριάζει η Επιτροπή.

Μα ένας ηλίθιος δεν μπορεί να ξέρει πως του χρειάζεται διαμονητήριο...

Δύσκολη δουλειά ο ηλίθιος! Μπα! Ορισμένως πρέπει να θαυματουργήσει κανένας άγιος Παντελεήμονας ξαφνικά για να πετάξω από πάνω μου το φορτίο του υποκριτή.

Είμαι τρομερά στεναχωρημένος. Πηγαίνω μα δεν ξέρω αν δεν γυρίσω απ' τα μισά του δρόμου.

Ο κεντρικός δρόμος των Καρυών είναι έρημος. Ψυχή δεν φαίνεται. Μονάχα καμινάδες ξεφυσούνε καπνό, νυσταγμένα. Και η φωνή του αστυνόμου

ακούγεται άγρια μέσα στην αστυνομία. Φοβερίζει κάποιονε. Μα ο ηλίθιος δεν πηγαίνει να δει ποιόν φοβερίζει και γιατί ο αστυνόμος. Όχι. Πάει μόνο να δει μήπως θυμώνει επειδή...η στέρνα που πνίγηκε ο Καμπανάρης, δεν είχε στάλα νερό, παρά μόνο λάσπες. Λίγες λάσπες...

Και να' μαι, σαν κόκορας στη μέση του γραφείου.

Δίπλα μου ο «πάτερ Ευθύμιος», κατατρομαγμένος παρακαλεί τον αστυνόμο να μην του κάνει κακό.

«Δε θα ξαναπουλήσω ρακή!»

-Τι θέλεις εδώ; Εμένα ρωτάει ο αστυνόμος που πολλές φορές με σταματούσε στο δρόμο και γελούσε με τις ηλιθιότητές μου.

-Να τη γεμίσω κυρ' αστυνόμε, τη στέρνα νερό;

-Τι κακό σου καιρό λες πάλι εσύ; Και γύρισε αλλού το κεφάλι του.

-Λοιπόν, πόσες ταμιτζάνες ήτανε η ρακή πούδωκες;

-Έξη, κυρ' αστυνόμε...Φοβισμένα πληροφορεί ο «πάτερ Ευθύμιος» ο Λαυριώτης

-Καλά. Έχεις άλλη;

-Όλη στα πιθάρια είναι. Στάλα δε λείπει. Τέσσερα πιθάρια σφραγισμένα.

-Όλη εσύ τη βγάζεις; Απ' τ' αμπέλια σου κι απ' τις κουμαριές σου είναι όλη;

Μα ο «πάτερ Ευθύμιος» σκέφτεται. Μπορεί να μη θυμάται. Μπορεί όμως και να την έβγαλε τ' αμπελάκι του, πού 'χει στην αυλή...

-Ωστε λαθρεμπόρια ρακής τώρα έ; Παρατήσαμε το τσιγαρόχαρτο κι αρχίσαμε τη ρακή! Καλά! Πήγαινε...

Μα ο «πάτερ Ευθύμιος» κάτι θέλει να παρακαλέσει. Αναμασάει, στεναχωριέται, μπλέκει τα χέρια του, γιομίζουνε τα μάτια του αμυγδαλίες.

-Πήγαινε λοιπόν! Θα τα κανονίσω... Αυστηρά προστάζει ο αστυνόμος και κοιτάζει άλλονε.

-Και συ «πάτερ Ανανία»; Τι είναι πάλι αυτά; Δεν ντρεπόμαστε λίγο;...

Μα ο «πάτερ Ανανίας» τον κοιτάζει στα μάτια και δε μιλεί. Φαίνεται πως...«δεν ντρεπόμαστε λίγο».

-Σε ποιους έδωκες απ' αυτό το ψοφίμι; Έ; Αγριεύει ο αστυνόμος! ...

Άνοιξε το στόμα του ο «πάτερ Ανανίας» αράδιασε κάμποσα καλογερίστικα ονόματα κι ύστερα λέει: «Μα κανενούς δεν πήρα λεφτά!».

-«Σιωπή!» Διατάζει ο αστυνομικός αγριεμένος. «Έχεις και μούτρα ... Σου χαριστήκαμε μια, δυό, δέκα... Ξεχάσαμε τόσες και τόσες βρωμοδουλειές σου, μα

εσύ είσαι αδιόρθωτος. Γι' αυτό θα τα πλερώσεις τώρα μαζεμένα» Άγιος άνθρωπος -συνεχίζει ειρωνικά- να μη φοβάται το Θεό τουλάχιστο, να μη ντρέπεται να πουλάει ψοφίμια να ...ξεκάνει ανθρώπους...

Μιλιά ο Ανανίας. Σούζα στέκεται. Μα εγώ δε σκέφτομαι τώρα να σταθώ καθόλου σουζα...

«Κι εγώ έφαγα γουρουνάκι κυρ αστυνόμει! Μου 'δωκε ο γέροντας ...»

Ξαφνιαστήκανε κι οι δυο τους. Ασφαλώς βέβαια δε ντραπήκανε. Ούτε με φοβηθήκανε. Μόνο που νομίζανε πως είχα φύγει.

-Δεν έφυγες ακόμα;...ώστε τον τάισες κι αυτόνε; Του το πλέρωσες μωρέ;

-Όχι κυρ αστυνόμει, εγώ δεν έχω λεφτά. Τον κήπο του' σκαψα.

-Πόσες μέρες μωρέ;

-Δυο! Κι έφαγα και τις δυο γουρουνάκι.

Κάνω πως είμαι χαρούμενος. Γλύφω και τα χείλια μου κι ας έχω διάθεση να φτύσω.

-Κι αυτός έφαε βρε;

-Δεν ξέρω. Θα 'φαε. Εμύριζε κυρ αστυνόμει σαν το μόσχο. Εγώ με τον παραγιό του έφαγα! ...

Ο πάτερ Ανανίας άλλαξε θέση τώρα. Ανησύχησε φαίνεται.

Μα εγώ, λαβαίνω εντολή να...στρίψω. Και στρίβω μουρμουρίζοντας: «Όλο ξύγκι ήτανε, όλο ξύγκι! ...»

Πώς θα ξεχάσω να δένω τη μάσκα! Πολύ φοβούμαι μην τη συνηθίσω, να θέλω να τη φορώ σ' όλη μου τη ζωή...

* * *

Στην πόρτα του Πρωτάτου συνάντησα τον «άγιο Ξηροποτάμου». Καλός άνθρωπος. Εδώ στέκεται τώρα κάμποση ώρα κι ακούει τις φλυαρίες ενός ηλιθίου, για το τι τον ονειρέψε η Παναγία, για το τι σκέφτεται να κάμει σα θ' αγοράσει κι αυτός ένα περβόλι...

Όλο γελάει καλοκάγαθα και πότε πότε μου χτυπάει τον ώμο. «Μπράβο. Καλά ... έτσι μπράβο ... Πήγαινε τώρα...»

Έτσι μου είπε και ξεκίνησε να μπει μέσα. Κίνησα κι εγώ ξοπίσω του. Και ξαναστέκεται στην πόρτα.

Χμ, πιο πολύ φυλάει την πόρτα παρά που ακούει ...Μπορεί να μην ακούει και καλά.

-«Φύγε γέροντα να μπω μέσα». Έτσι του είπα ήσυχα ήσυχα, χωρίς να σουφρώσω καθόλου το πρόσωπο.

-Τι θέλεις μέσα; Τι θα κάνεις; Όχι, τώρα δεν κάνει να μπεις. Μαλώνει ο σερδάρης. Ε! μπάρμπα Βαγγέλη.

Ο φύλακας ήρθε. Κι εγώ με το ίδιο γαλήνιο κι ασάλευτο πρόσωπο, το ίδιο μαλακά, ήσυχα, εξηγώ, πως ήρθα να ζητήσω να μου δώσουνε ένα ράσο... διάκου! Τώρα όμως ο γέροντας άκουσε καλά!

-Τι θα το κάνεις; με ρωτάει γελαστός.

-Θα το φοράω να πηγαίνω να κοιμούμαι στα μοναστήρια, γιατί χωρίς ράσο δε μ' αφήνουνε πια. Το χαρτί μου δεν το θέλουνε. Θέλουν, λέει, ράσο να φορέσω. Το κατάλαβε καλά ο άγιος επίτροπος, πως πρέπει να μου το ανανεώσουνε το διαμονητήριο. Ωστόσο μου υποσχέθηκε πως αργότερα θα μου βρει και το ράσο του διάκου.

Με πήρε μέσα. Στάθηκα με τους σερδάρηδες στο διάδρομο.

Τι κοιμισμένοι άνθρωποι που είναι! Όλη την ώρα χασμουριούνται. Και να δείτε πόσο άσκημη αντίθεση παρουσιάζουνε, φουστανέλα μ' άρματα στη μέση και να νυστάζει το κεφάλι που ξεπροβάλλει απ' την κατάλευκη στολή!...

Σε πέντε λεπτά μου τ' φερνε το καινούριο το διαμονητήριο. Μπορώ ένα μήνα ακόμα να σκαλίζω τους κοπρόλακους του περβολιού της Παναγιάς...

Ένας σερδάρης έφτασε τούτη τη στιγμή, λαχανιασμένος. Κάτι είπε κρυφά το Βαγγέλη τον αρχισερδάρη.

Δεν ξεκαθάρισα όμως τίποτε. Κατάλαβα μόνο πως πετύχανε να πιάσουν κάποιον που κυνηγούσανε.

Στο μυαλό μου, δεν ξέρω γιατί, στριφογύρισε μια στιγμή η εικόνα του Σπύρου.

Κι όμως δεν ήτανε αυτός γιατί άκουσα και τ' όνομα, Ανατόλιος.

-Είναι βέβαιο; ρωτά ο Βαγγέλης κατάπληχτος.

-Βεβαιότατο! Το μαρτύρησε. Τ' απαντάει ο νιοφερμένος. Κι ύστερα γυρίζει σε μένα και μου λέει μισοθυμωμένος:

-Ε, πάλι εδώ του λόγου σου; Τράβα μη σε γκρεμίσω απ' τη σκάλα...

-Εμένα μου είπε ο γέροντας πως θα μου δώσει και ράσο!...έτσι τ' απαντώ στην απειλή ατάραχος, αγέλαστος κι αργά-αργά κατεβαίνω τη σκάλα.

-Ψώνισες φουκαρά μου για καλά, εδώ που πρόκοψες να 'ρθεις κι εσύ!...

Αυτά άκουσα να λέει. Μα δεν τα λέει με κακία, αλλά με φανερή, βαθύτατη

συμπόνια...

* * *

Όλη την ημέρα τριγυρνώ, σε σπίτια, σε κελιά, σε μοναστήρια, σε μαγαζά, παντού τρυπώνω. Κανείς δε μου δίνει σημασία. Και σε κάθε μέρος κάτι ακούω. Κάποιο καινούργιο κοπρόλακο αδειάζουνε κι αισθάνομαι ευχαρίστηση από τη βρώμα, που ικανοποιεί την περιέργειά μου...

Στιγμές στιγμές, τους λυπούμαι, τους πονώ πολύ, τους άγιους ασκητές. Μ' άλλες στιγμές πάλι ο οίχτος που είναι χειρότερος από χίλιες βρισές, με πλημμυρά για λογαριασμό τους.

Παντού μιλούνε για τον Καμπανάρη. Μα ο Παπαβασίλης, σα να το 'χει πάρει δικό του ζήτημα, προσπαθεί με ζήλο να διαφωτίσει όσο πιο καλά μπορεί τους γεροντάδες που κάθονται στο μαγαζί του.

Και μένανε όμως δεν πρέπει να μ' αφήσει αχρησιμοποίητο. Μια και η τρέλλα ή η ηλιθιότητα, έχουνε σφραγισμένα τ' αυτιά μου, πρέπει τουλάχιστο τα χέρια μου να μη στέκονται κρεμασμένα για το λούσο. Μου 'δωκε ένα σωρό εικονισματάκια, σταυρούς, κουταλοπήρουνα σκαλιστά, να τα σκουπίζω από τις σκουριές και τις σκόνες...

Μ' έβαλε και κάθομαι κοντά του. Όχι γιατί φοβάται μην του κλέψω τίποτε... Όχι· έτσι για να μ' οδηγάει στη σπουδαία αυτή εργασία...

Κάνω ευσυνείδητα τη δουλειά μου. Κι ο παπα-Βασίλης τη δική του.

'Ετσι μου' ρχεται πότε-πότε, να σηκωθώ και να φωνάξω: «Ακούω! Και καταλαβαίνω!» Προτίμησα όμως να δω αν η μάσκα μου είναι στερεά προσαρμοσμένη στο πρόσωπό μου. Κι αντίς να πω νευρικά: «Ακούω!» λέω ατάραχα στον άγιο Παπα-Βασίλη τον έμπορα: «Γέροντα, άμα θα βρω ένα σταυρό που νάχει κι από τις δυο μεριές το Θεό, θα μου τόνε χαρίσεις;...»

-Ναι, μου λέει σώπα όμως τώρα! Άμα μιλούνε οι γεροντάδες, δεν κάνει να μιλάς εσύ...

Μόνο η γλώσσα μου τον ενοχλεί το γέροντα! Τ' αφτιά μου τάχει ξεγραμμένα απ' των αισθήσεων το χορό...

Καημένε γέροντα! Πού να ξέρεις πως αυτά τ' αφτιά, αυτά τα χαλασμένα τηλέφωνα, που νομίζεις, κλέψανε όλα τα μυστικά της υπόθεσης του μακαρίτη του Καμπανάρη. Και πως σ' αυτά χρωστώ την πάρα κάτω ιστορία:

«Κάθε γέροντας που 'χει τον τρόπο του νοιάζεται πολύ και για την καλοζώησή

του. Κι ο Καμπανάρης ήταν απ' αυτούς.

Είχε κι αυτός τον πράχτορά του στη Θεσσαλονίκη για τις διάφορες προμήθειες. Τον πράχτορά του τότε λένε «Κουλογιάννη». Και κάποιο παιδάκι που του προμήθεψε τώρα και κάμποσα χρόνια, το λέγανε Ανατόλιο. Αυτό είναι τ' αγιορείτικο όνομα, το κοσμικό δεν το 'μαθα. Έμαθα όμως πως η μάνα του είχε αυτό κι ένα ακόμα παιδί που το λέγανε Αριστείδη. Άκουσα και τ' όνομα της πατρίδας του: Σαμαρίνα. Φτωχός άνθρωπος ο πατέρας του παιδιού. Η φτώχεια τον έδιωχνε απ' το σπίτι του και τον κρατούσε διαρκώς σχεδόν όξω, με ψευτοεμπόρια του ποδαριού. Στη γυναίκα του έστελνε όποτε μπορούσε λεφτά. Γράμμα όχι. Μπορεί αυτή να μην ήξερε να το διαβάσει... Μόνο κάποιο καιρό, τώρα και 8 χρόνια, της έγραψε δυό γράμματα απ' την Αθήνα, μέσα σε δυο μήνες. Με το ένα ζητούσε τον Αριστείδη κοντά του, για να τον «βάλει στο μεγάλο το σκολειό», και με το άλλο τον Ανατόλιο. Έστειλε κι άνθρωπο και τις δυο φορές. Τα παιδιά θα τα 'κανε, έλεγε, μεγάλους ανθρώπους, ίσως και μεγάλους μηχανικούς, όπως θα τα 'βαζε στο μεγάλο το σκολειό. Ύστερα από τρεις μήνες, πήγε κι ο ίδιος κοντά στη γυναίκα του. Μα ... η πρώτη του δουλειά ήτανε να ζητήσει τα παιδάκια του να τα φιλήσει, να τα καμαρώσει! Κι η γυναίκα του τα ... ζητούσε απ' αυτόνε! ... Κι ύστερα πιάσανε και οι δυο μαζί, απελπισμένοι χώρες και βουνά και ζητούσανε τα παιδιά τους από ληστές, από κακούς ανθρώπους, από μνήματα κι από σπηλιές... Κι οι ληστές κλάψανε μαζί με τους δυστυχημένους γονιούς...

«Μα μ' όλα τα δάκρυα, μ' όλες τις προσευχές, γυρίσανε πάλι μόνοι πίσω στο ερημωμένο τους το σπιτάκι. Ο πατέρας, δε χρειάστηκε να ξαναξενητευτεί για το ψωμί του σπιτιού του. Γίνηκ' ο ίδιος τροφή στα σκουλήκια του τάφου! Κι η μάνα, όλη την ώρα, σα σβούρα έτρεχε, με ξέπλεκα μαλλιά, ξεσκισμένα ρούχα, ρεμένα αναιμικά μάγουλα και κυνηγούσε, με γυμνά ματωμένα πόδια, κάποιον αόρατον εχθρό, τον κλέφτη των παιδιών της. Και κανένας δεν τολμούσε να σταθεί στο δρόμο της επικίνδυνης τρελής. Μόνο μια μέρα ύστερα από 9 ολάκερα χρόνια, ένας νέος ρασοφόρος που τον λέγανε Ανατόλιο, τη σταμάτησε στο δρόμο, την αγκάλιασε, τη φίλησε κλαίοντας και την έλεγε «Μητέρα!» Κι αυτή παράτησε τον αόρατο εχθρό που χρόνια κυνηγούσε κι άρχισε να κυνηγάει τον άνθρωπο που της ξανάλεγε μια λέξη παλιά: «Μητέρα». Όλο το χωριό μαζεύτηκε και τους χώρισε. Κι όπως τους κρατούσανε χώρια-χώρια, παλαίουνε

σα θεριά, σα λυσσασμένα θεριά, να ξεφύγουνε ο ένας για ν' αγκαλιάσει, να κλάψει, να φωνάξει πάλι «Μητέρα!» Κι η άλλη για να ξεσκίσει, να ρουφήξει αίμα να θανατώσει!...

«Μα ο νέος ρασοφόρος, μια μέρα, πήρε πάλι το δρόμο κι έφυγε από το χωριό, ξέροντας πολύ καλά αυτή τη φορά, για πού πήγαινε. Κάτι είχε μάθει απ' τους χωριανούς και μια ιστορία, ή καλύτερα η αρχή μιας ιστορίας λίγο σκοτεινής ξεδιαλυνότανε μέσα στο μυαλό του, και τον έκανε να διψάει αίμα, αίμα κι εκδίκηση...

«Ο δρόμος τον έβγαλε στο Άγιον Όρος. Τράβηξε ίσα στο σπίτι του Καμπανάρη, του παλιού του γέροντα, που τον τυράννησε μέρα και νύχτα, 8 χρόνια. Και... τον σκότωσε. Κι οι καλόγεροι θελήσανε να τον σκοτώσουνε και ... δεύτερη φορά. Γι' αυτό τον πετάξανε μέσα στη στέρνα, που ... που δεν είχε στάλα νερό. Κι οι αρχές πιστοποιήσανε τον «εκ πνιγμού θάνατον!»...

Κι ο παπά-Βασίλης ο έμπορας, μου χάρισε το σταυρό που του 'δειξα πως έχει κι απ' τις δυο μεριές Θεό!...

Ένα σωρό πράματα ξεσκόνισα. Και πρόσεχα να μην πηγαίνουνε οι σκόνες στη μύτη μου... Φτάνουνε οι βρώμες που τρυπώνουνε μέσα μου, από τα ορθάνοιχτα τ' αφτιά μου.

Ο παραγιός του παπά-Βασίλη, ο Φάνης, σκουπίζει όλη την ώρα τα πάνω διαμερίσματα του σπιτιού. Ακούω τη σκούπα να σέρνεται αργά στο πάτωμα και σκέφτομαι πως θα 'χει κουραστεί πια ο Φάνης. Ο γέροντας θα την ακούει κι αυτός και φωνάζει:

«Η τεμπελιά σ' έπιασε Φάνη; Κάνε γρήγορα, γιατί πρέπει να πας και για ξύλα». Τώρα δεν ακούγεται η σκούπα. «Μπορεί να τέλειωσε». Έτσι θα σκέφτεται ο άγιος έμπορας. Μα εγώ τον παραγιό του τον βλέπω στη μεσόπορτα που χωρίζει ο μαγαζί απ' το μέσα διαμέρισμα, πίσω από τον παπά-Βασίλη. Στέκετ' εκεί, ψηλός, λιγνός, σα σταροκαλαμιά με γλυμμένα μάγουλα και θλιμμένα ματιά. Μου γνώφει πως θέλει να μου πει. Ξέρω τι θα μου πει.

Μα δε σκέφτομαι εγώ αυτό. Καθώς τον βλέπω κάτι μου' ρχεται στη μνήμη μου. Κάποιο πορτάκι ανοιγοκλείνει και βλέπω να' χουνε στελειώσει ξέφρενο χορό, σ' ένα νησιώτικο χωριό, τα πιο χαρούμενα παιδικά μου χρόνια...

Με τρόπο τον σιμώνω. «Να πω στο γέροντα να μου δώσει λίγο ψωμί να του το δώσω κρυφά!»

Αυτό ήθελε να μου πει ο Φάνης. Το ΄ξερα. Πολλές φορές, τον καιρό που τους δούλευα στ' αμπέλια μου' χε πει το ίδιο πράμα.

Μα εγώ, όχι. Δεν μπορώ να το ξαναπώ στον παπά-Βασίλη. Φιλώ τα χέρια των γεροντάδων, «Ευλογείτε!» τους λέω.

-Ο Κύριος να σ' ευλογήσει.

Και φεύγω. Δε μπορώ Φάνη. Καθόλου δε μπορώ! Έτσι λέω μέσα μου θυμωμένος, γιατί δεν το λέει ο ίδιος. Απ' την πόρτα ξαναγουρίζω.

-Γέροντα! Θα μου δώσεις λίγη «πίτα» αν έχει ευλογία;

Έτσι ήλθε να τα λέω! Μα... πίτα δεν έχει, φαΐ να τρώγω. Όχι ψωμί ξερό! Έτσι μου είπε.

Κι είναι κιόλας ώρα να τρέξω στο μοναστήρι του (Κουτλουμούση) να καθήσω στην τράπεζα.

Αυτή την πληροφορία μου 'δωκε ο παπα-Βασίλης, μαζί με το σταυρό με τους δυό Θεούς...

Το μοναστήρι του (Κουτλουμούση) είναι κοινόβιο. Σ' ένα στενόμακρο διαμέρισμα γιομάτο εικόνες, είναι η τράπεζα: ένας πελώριος στενόμακρος πάγκος.

Γύρω απ' αυτόνε κάθονται καμιά τριανταριά καλόγεροι και τρεις κοσμικοί προσκυνητές.

Σε μια γωνιά μπρος σ' ένα αναλόγιο, ένας νέος καλόγερος διαβάζει δυνατά, μονότονα, όλη την ώρα του φαγητού, για τα βάσανα των διαφόρων αγίων. Αυτό γίνεται για να μην ξεχνιούνται στο φαγητό οι άγιοι πατέρες! Έτσι θα μοιάζανε με τους κοσμικούς και με τα ζώα...!

Όλοι σκυφτοί στα πιάτα τους ακούνε... Αυτό είναι βέβαιο πως ακούνε...

Ωστόσο πολλοί απ' αυτούς τρώνε βιαστικά και απ' την πολλή βιασύνη τους ξελαχανιάζουνε γουρλώνουνε τα μάτια τους και τα γένια τους δεν προλαβαίνουνε να πηγαίνουνε και να' ρχονται πέρα δώθε.

Καθώς τους βλέπω να τρώνε θυμούμαι τα σκυλιά που βιάζονται ν' αρπάξουνε το κομμάτι το ψωμί, που τους πετάξανε για να τα πιάσουνε. Κι όσο θωρούνε να τους σιμώνει ο άνθρωπος με το σκoinί, για να προλάβουνε, ανοίγουνε τόσο το στόμα τους, που λες και σκίζεται και φαρδαίνει. Γουρλώνουνε τα μάτια και τα σάλια τρέχουνε ασυγκράτητα. Μα είναι κι άλλοι πατέρες που δεν μου θυμίζουνε καθόλου τα σκυλιά.

Αυτοί μοιάζουν με χωριατοπούλες νυφούλες, ντροπαλές, που λες και δεν ανοίγει το στοματάκι τους παρά μονάχα με τη μυρουδιά του φαγιού προσπαθούνε να χορτάσουνε...

Όμως σ' αυτούς παρατηρώ, ολοκόκκινα, πρησμένα μάγουλα. Φλύαρα πρησμένα.

Το κάθισμά τους το' χουνε πιο πίσω απ' τους άλλους, γιατί η κοιλιά τους πιέζεται πολύ στον πάγκο!

Αντίθετα κανένας απ' τους πρώτους που μοιάζουνε με τ' αλητόσκυλα, δεν έχει κοιλιά και κόκκινα μάγουλα...

Όπου κι αν πας, τέλος πάντων, τα ίδια πράματα θωρείς: παπά-Βασίληδες και Φάνηδες, Φάνηδες και παπά-Βασίληδες...

Από άλλες φορές ξέρω, πως αν θέλω να μη μείνω νηστικός, πρέπει να τρώγω κι εγώ σα σκυλί και να μη νοιάζομαι για τα βάσανα του Αγίου Αντωνίου, που μου αραδιάζει ο διαβαστής...

Μόλις τελειώσει ο διαβαστής, θα σηκωθεί ο ηγούμενος. Κι αυτό στη στρατιωτική γλώσσα, λέγεται «ΑΛΤ!»

Όλοι πρέπει να σηκωθούνε. Θα μούνε στη γραμμή και θα πάνε στην εκκλησιά, για το πλυνοδόντιον. Τί είναι το πλυνοδόντιον; Ένα κατοσταράκι κοκκινέλι! Ίσα για να ξεπλύνουνε τα δόντια!

Ύστερα πάνε να κοιμηθούνε. Να ησυχάσουνε.

Στο πλυνοδόντιον δε μας καλούνε εμάς τους κοσμικούς. Δεν επιτρέπεται! Εμείς έχουμε... τους οδοντογιατρούς.

Ένα πράγμα ήθελα να ρωτήσω:

«Γιατί καπνίζουνε οι καμινάδες μόλις γυρίσουνε στα κελιά τους οι ασκητές.

Μονάχα μια καμινάδα δεν πρέπει να καπνίζει στο κοινόβιο;»

Μα όχι! Μπορεί να μην είδα καμινάδες να καπνίζουνε...

Θά' ναι απατηλά οράματα, δημιουργήματα του Σατανά, για να παραπλανάει εμένα το φτωχό αμαρτωλό...

VI

Από τα τρίγυρα μοναστήρια και κελιά, μαζευτήκανε σήμερα οι πατέρες, στις Καρυές.

Χειροτονείται ένας νέος ρασοφόρος σε διάκο.

Είναι μεγάλο μυστήριο η χειροτονία του Διάκου. Γι' αυτό πανηγυρίζουνε οι

πατέρες. Καμπάνες χτυπούνε γιορτάσιμα, λόγοι γίνονται, τραπέζια στρώνονται με πλούσια ποικιλία φαγητά.

Χαρά στο γέροντα που θα μπορέσει να βγάλει ένα διάκο από τους υποταχτικούς, που θα περάσουν απ' τα χέρια του.

Δεν είναι μικρό πράμα αυτό. Ο υποψήφιος ξεμολογιέται στον πνεματικό του «Άξιον Εστί», έτσι λέγεται το κελί του πνεματικού.

Και μια που το 'φερε έτσι η σειρά, μάθετε, πως έχει το λόγο του που λέγεται έτσι το κελλί.

Ο πνεματικός που κάθεται τώρα εκεί, λένε οι κακές γλώσσες, πως δολοφόνησε το γέροντά του, για να μη μείνει αιωνίως του υποταχτικός. Τον τρόπο του τον είχε ο γέροντας. Και φλουριά κρυμμένα είχε και λίρα στερλίνα με το καλημαύχι μετρούσε καθ' αργά.

Μα μ' όλες τις ανασκαφές που γίνηκαν ύστερα απ' το σκοτωμό του, δε βρέθηκε τίποτε απ' το μεγάλο θησαυρό. Κι ο καλογεράκος σκεφτότανε τη φτώχεια του ένα βράδυ, λυπημένος, κρατώντας βαρύ το κεφάλι του μέσα στις παλάμες.

Κείνη τη στιγμή μια εικόνα, δεν ξέρω ποιανού αγίου, χτύπησε τρεις φορές στον τοίχο που κρεμότανε! Κι ύστερα μίλησε. Κι έπειτα τ' ριξε στην ψαλτική. Το κελί πλημμύρισε από μια πρωτάκουστη μελωδία. Ο καλόγερος – ο σημερινός πνεματικός – απόμεινε κόκκαλο! Η εικόνα έπαλλε το «Άξιον Εστί» τρεις φορές! Έτσι το 'μαθε καλά ο πνεματικός.

Την επομένη κόσμος και κόσμος πλημμύρισε το κελί. Τη θαματοουργή εικόνα την σκεπάσανε τ' ασημικά και τα χρυσάφια.

Αφιερώματα από παντού φτάνανε κάθε μέρα στο κελί του «Άξιον εστί».

Κι οι καλόγεροι κάμανε πνεματικό επίσημο του Όρους τον ιδιοκτήτη του κελιού. Και τι πνεματικός! Νικοδημήτης. Ο πρώτος Νικοδημήτης στο Άγιο Όρος. Δεν είναι μικρή δουλειά αυτό. Το εξομολογητάριο του αγιορείτη Νικόδημου είναι φωτιά, καταμόναχη φωτιά, για τον παραστρατημένο «Πατέρα».

Τα τελευταία χρόνια κανένας πνεματικός του Όρους, δε χρησιμοποίησε αυτό το ξομολογητάρι ως οδηγό του. Μόνο ο γέρο Σοφρώνιος προσπάθησε, μα στο κεφάλαιο που πρόκειται για την εξομολόγηση του υποψήφιου διάκου τα μπέρδεψε. Τα βρήκε ζόρικα.

Γι' αυτό είναι τεράστιο πράμα το να ξομολογηθεί κανένας σήμερα στον αυστηρό Νικοδημήτη πνεματικό του «Άξιον εστί».

Δυο σελίδες από το ξομολογητάρι, που οι άλλοι τις καρφίτσωνανε μαζί-μαζί, τις απομονώσανε, αυτός τις άνοιξε, εφάρμοσε τις οδηγίες που 'ναι γραμμένες κι εκεί.

Τιμή στο γέροντα που δεν τρομάζει, όταν θα στέκεται ο υποταχτικός του μπροστά στον πνεματικό που κρατά ανοιχτές αυτές τις σελίδες. Φαινόμενο, θάμα, είναι ο υποψήφιος διάκος που δε θα τρέμουνε τα ποδάρια του, όταν ακούει να διαβάζεται η σχετική περικοπή: «Ο υποψήφιος διάκονος πρέπει να ερωτηθεί παρά του πνευματικού εάν η ανθρωπίνη φύσις τριβήν εποιήσατο περί την οπισθίαν οπήν, ή εάν εισήλθεν εν αυτή και συνάμα ροήν εποιήσατο. Και εν μεν τη πρώτη περιπτώσει επιβάλλεται...κ.λ.π.».

Λοιπόν, του διάκου που χειροτονείται σήμερα δεν τρεμουλιάσανε τα γόνατά του την ώρα της εξομολόγησης.

Ο γέροντάς του έχει πεθάνει από χρόνια πολλά, δέκα μόνο μέρες ζήσανε μαζί. Μήτε «τριβές» μήτε «ροές» μήτε λυγίσματα και τρεμουλιάσματα τρομάρας εμποδίζανε τη χειροτονία.

Πως πέθανε ο γέροντάς του νωρίς δε θα πει τίποτε. Εδώ πιστεύουνε και στην επέμβαση του νεκρού...όπως πιστεύουνε και στην άσπορη σύλληψη της Παναγιάς. Κι ο μακαρίτης, είναι γνωστό, πως δε σηκώθηκε από το μνήμα του. Τ' άλλα καλογεροπαίδια με ζήλεια παρακολουθούνε το μυστήριο της χειροτονίας του καινούριου διάκου. Ποτέ δε θα μπορέσουνε αυτά να γίνουνε διάκοι. Κι αυτό που λένε συναμεταξύ τους κρυφά σιγανά, πως: «Έπρεπε να ρωτούνε το γιατρό πριν της χειροτονίας» το λένε από ζήλεια ασφαλώς και ποτέ δε θα θέλανε το γιατρό για δικό τους λογαριασμό.

Πολλές φορές κατηγορήσανε τους αγιορείτες για «ντεμπελόσκυλα» που νοιάζονται μόνο για το στομάχι και το χουζούρι τους.

Δεν είχανε δίκιο. Παραβλέψανε αυτό το αθάνατο εξομολογητάρι του δασκάλου Νικόδημου. Είναι ένα τρανό δείγμα της πνεματικής παραγωγής σε τούτο τον τόπο.

Και μόνο αυτή η περικοπή, για τη χειροτονία του διάκου, αν είχε γραφτεί, θα 'ταν αρκετή για ν' αντιπροσωπεύσει τη χώρα του Άθω στον κόσμο της σοβαρής πνεματικής δημιουργίας.

Κι ο πάτερ Ανανίας το νοιώθει αυτό, το καταλαβαίνει καλά. Κι όταν εύχεται στο νεοφώτιστο: «ενάρετον και τον υπόλοιπον βίον και να θελήσει ο Κύριος να

ομοιάσει τους μεγάλους διδασκάλους του 'Όρους» εννοεί το Νικόδημο και τους άλλους πνευματικούς δημιουργούς.

Ο διάκος κοιτάζει χάρω από σεβασμό. Ασάλευτος ακούει τα λόγια του Ανανία, που γίνηκε, ζώντας ακόμα, άγιος.

Και μια που το 'φερε η σειρά, όλος ο κόσμος ξέρει πως ο πάτερ Ανανίας ο Κουτλουμουσιανός, φεύγει από το μοναστήρι 4 βδομάδες το χρόνο.

Εξαφανίζεται. Κανένας δε θα 'ξερε τι γινότανε όλον αυτό τον καιρό, αν κάποιοι κυνηγοί δεν τον βρίσκανε στην κορυφή του Άθω. Εκεί σε μια σπηλιά, γονατιστός, νηστικός, άγρυπνος, προσεύχεται όλες αυτές τις μέρες, για τη σωτηρία του κόσμου...

Άλλο πράμα είναι το ότι τον έπιασε η αστυνομία – κατά διαβολική σύμπτωση – ακριβώς σε μια τέτοια περίοδο να ξεφορτώνει στις αχτές της Καλλιάγρας τσιγαρόχαρτο, καπνό και χασίς.

Αυτά τα πράματα θα του τα πέταξε επίτηδες στο δρόμο του, ο μεγάλος πειρασμός. Κι αυτός τα πήρε, για πείσμα του Σατανά, να στείλει όξω από τον τόπο του Θεού, στη Χαλκιδική και στη Μακεδονία. Μα στην ώρα τον έπιασε η αστυνομία και του στοίχισε αυτή η υπόθεση 60 χιλιάδες δραχμές.

Κι ο Θεός μόνο ξέρει, πώς το βρήκε ο άγιος Ανανίας αυτό το ποσό!

Μα εδώ ίσα-ίσα φάνηκε η δύναμη και η αρετή αυτού του εκλεκτού του Θεού. Δεν απογοητεύτηκε. Δε βαρυγκόμιασε ενάντια στο φτωχό αμαρτωλό, που τον είπε και τον κατάγγειλε για λαθρέμπορα.

Αντίθετα. Αμέσως ξαναγύρισε στη σπηλιά της προσευχής, για να επικοινωνήσει με το Θεό, να παρακαλέσει για τη σωτηρία του καταδότη.

Μεγάλη ψυχή! Ανυπολόγιστα δυνατή κι ενάρετη ψυχή ο Ανανίας!!...

Γι' αυτό στον γυρισμό του, όταν του ξαναπέταξε στο δρόμο του ο Διάβολος πάλι πακέτα, γεμάτα σύνεργα του Σατανά, τα ξαναπήρε.

Τον ξαναπιάσανε. Μα τι σχέση έχει; Σε κάθε τέτοια περιπέτεια νικούσε κι από μια φορά το Σατανά....

Εκεί, στις αχτές της Καλλιάγρας, ανταμώσαμε ένα βράδυ, εγώ αυτός κι ο Σπύρος ο Κουμπής. Μας γιόμισε και τις τσέπες καπνό....

Γι' αυτό τώρα, τη στιγμή που συμβουλεύει τον καινούριο διάκο, με λοξοκοιτάζει. 'Όχι πονηρά, όχι εχθρικά. Έτσι σαν καταναλωτή των «αμαρτωλών πραγμάτων», που του πετούσε στο δρόμο του ο πειρασμός, για ...πειρασμό και σκανδαλισμό...

Αυτά τα πράματα, αυτοί οι συλλογισμοί με κάνανε ν' αφαιρεθώ και να μη μπορώ να σας περιγράψω την τελετή της χειροτονίας.

Μα και πως θα την περιγράφα τι θα 'βγαινε; Είναι ένα «μυστήριο», μια τελετή τέλος πάντων για...το θρίαμβο της αρετής και της εγκράτειας, μέσα σε τούτο τον τόπο με τα τάγματα των Εωσφόρων, των διαβόλων και των διαβολάκων.

Την ώρα που διαλυότανε ο κόσμος, ύστερ' από την τελετή, ένας μαυρογένης, ψηλός, ξερακιανός καλόγερος, άρπαξε τον «πάτερ-Παΐσιο» το δοντογιατρό από τα γένια. Τον αγριοκοίταξε, του τάνυσε δυο τρεις φορές πέρα δώθε τη γενειάδα, κι ύστερα τον τραβούσε έτσι και ακολουθούσανε την πομπή.

Η αφορμή ήτανε ασήμαντη.

Ο ασκητής είχε αφιερώσει στην εικόνα τ' άγιου Παντελεήμονα, μια εγγλέζικη λίρα.

Ο καλόγερος δοντογιατρός την πήρε και την έκαμε δόντια. Δυό δόντια, που τα πέρασε στην κάτω μασέλα του «πάτερ-Αβέρκιου» του Κελλιώτη. Αυτουνού που πέθανε αργότερα από παραφόρτωμα του στομαχιού.

Τίποτε άλλο....

Κανένας ασκητής δε σκέφτηκε να μπει στη μέση. Δεν χωνεύανε τον Παΐσιο για δυό λόγους: ήτανε δοντογιατρός, που πάει να πει «βάζω χέρι στα έργα του Θεού». Ύστερα ήτανε και πλούσιος.

Μα δε φτάνει αυτό. Τα πλούτια του τα 'κανε σε βάρος τους. Κι αν δε κουραστήκατε, ακούσετε πώς τα κατάφερε, με ποιο τίμιο τρόπο τ' απόχτησε. Οι καλόγεροι του Άγιου Όρους έχουνε ένα προνόμιο, σαν αγιασμένοι άνθρωποι που είναι: να ψωνίζουνε όλα τα είδη, από το ψωμί ως τη βελόνα, από την «Ελεύθερη ζώνη» της Θεσσαλονίκης αφορολόγητα. «Τράνζιτο» όπως το λένε. Έτσι τη ζάχαρη την έχουνε με 4 δραχμές, το ρύζι τους με 3½, στο στάρι με τη σχετική αναλογία κτλ.

Ο Παΐσιος λοιπόν, οικονόμος άνθρωπος, καλός νοικοκύρης, με τη λίρα που περίσσεψε από τα δόντια του Αβέρκιου, με το λαδάκι που έσταζε από τα καντήλια, με τη ρακή που πήγαινε στη Θεσ/κη για να μην υπάρχει στο Όρος αυτή η βρωμιά, κατάφερε να 'χει μερικά παραδάκια.

Λίγα παραδάκια βέβαια μα την δουλειά του την έκανε. Τα τράνζιτα όλα μαζευόντουσαν στην πρώτη αποθήκη -στα υπόγεια του κελιού του. Αργότερα σιγά-σιγά, μεταφέρονταν στη δεύτερη αποθήκη - στην Καβάλα. Αυτό το

κανόνιζε η ζήτηση.

Τώρα το ότι μεταφέρονται καθόλου στο Αγ. Όρος αυτά τα εμπορεύματα, δεν είναι στο παθητικό του καλού εμπόρου.

Σε βλογημένο τόπο μπαίνουνε. Βλογημένα βγαίνουνε. Μέσα στα πακέτα με τα πανικά, τοποθετούνε και τις νταμιτζάνες της ρακής. Έτσι προφυλάγονται....από το σπάσιμο. Μόνο από το σπάσιμο. Είναι το λοιπόν για δεν είναι έξυπνος και καλός εμποράκος ο πάτερ Παΐσιος, ο δοντογιατρός του Όρους;

Πώς να μη τον φτονήσουνε λοιπόν οι ασκητές;

Είναι να τους σιχαίνεται κανένας όπως βλέπει τη χαιρεκάκια τους, να ξεχειλά απ' τα μάτια τους καθώς τον βλέπουνε να τον τραβούνε απ' τα γένια και τον στραπατσέρνουνε σαν ...αγιογδύτη, σαν κατεργάρη τοκογλύφο, αυτό το σεβάσμιο ασκητή, όξω στην αυλή της εκκλησίας του Πρωτάτου.

Ωστόσο, το ξέρουνε καλά, πως θα του τα ξαναδώσουνε τα τράνζιτα μισοτιμής... «Όλον τον κόσμο τον τσάκισε η οικονομική κρίση. Γιατί το Αγ. Όρος δεν έπαθε τίποτε;»

Είναι τα λόγια του Ανατόλιου του Οικονόμου του μοναστηριού Κουτλουμούση. Μας τα 'λεγε, όταν σκάβαμε τ' αμπέλια στην Καλλιάγρα.

Δεν ξέρω τι μου 'ρθε να τα θυμηθώ τούτη στη στιγμή.

Μ' αυτό δεν μ' εμποδίζει να θυμούμαι και την απάντηση του Σπύρου:

«Γέροντα, πόσο κάνουνε 4+5; Δηλαδή μια οκά ζάχαρη και μια οκά καφές;

Εννιά δεν κάνουνε; Εν τάξει. Και 25+78; Πάλι μια οκά ζάχαρη και μια οκά

καφές 103 δεν μας κάνουνε; Δε με κάνετε λέω γω και μένα τίποτις...πορτάρη για καμπανάρη στο μοναστήρι;»

Ακόμη θυμάμαι πως ο πάτερ Ανατόλιος απάντησε έτσι: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με τον αμαρτ...Γιάννη, δυό δικελιές να δίνεις. Όχι ψευτοδουλειές...»

Α! αυτά ίσως μου 'ρθανε στο νου, γιατί ο Ανατόλιος μόνο προσπάθησε να συμβιβάσει αυτούς που μαλλιοτραβιόντουσαν. Κι άκουγα την επιχειρηματολογία του....

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ 13 ΧΡΟΝΙΑ

Για το Άγιον Όρος έχουν γραφτεί κι άλλα βιβλία, που ασχολούνται με τους καλλιτεχνικούς θησαυρούς και την ομορφιά του τοπίου.

Τούτο το βιβλίο βγήκε πρώτη φορά στα 1933 μ' αποκλειστικό σκοπό να κάνει γνωστή κι άλλη μια πλευρά της παραάξενης αυτής πολιτείας: τη ζωή του ζωντανού ανθρώπου.

Είναι το πρώτο μου βιβλίο. Δεν του κάνω καμιά προσθήκη και καμιά διόρθωση. Από την πλευρά της τέχνης, δεν το λογαριάζω φιλολογικό κείμενο, αλλά βιβλίο μάχης. Γι' αυτό τ' αφήνω όπως πρωτογράφηκε. Από την πλευρά της ουσίας δε μπορώ ν' αφαιρέσω τίποτα, γιατί πραγματικά τίποτα δεν άλλαξε στην πολιτεία του Άθω. Αντίθετα, μέσα στις άλλες ρυπαρότητες προστέθηκαν και οι επίσημες υποδοχές των γερμανών, με εξαπτέρυγα και εικόνες!...

Τιμητική εξαίρεση κάνω στους ελάχιστους μοναχούς που πήραν μέρος στον αγώνα και πύκνωσαν την αντιπροσωπεία των ζωντανών κληρικών στην αντίσταση του Έθνους. Απ' αυτούς ελπίζουμε τον ηθικό καθαρισμό του Όρους, που δε μπόρεσε και δε θέλησε μήτε η επίσημη Πολιτεία μήτε η κεφαλή της ορθόδοξης εκκλησίας.

Σ' αυτούς τους τίμιους Κληρικούς, που άρπαξαν τ' άρματα και πήραν θέση πλάι στον αγωνιζόμενο Λαό, το 'χω αφιερώσει με σεβασμό το βιβλίο αυτό.

Ξαναβγαίνει ύστερ' από 13 χρόνια, όχι για να ξαναβγεί, αλλά για δυο σοβαρούς λόγους:

α) Ανησυχούμε για τους ανεκτίμητους θησαυρούς του Όρους, ύστερ' από το πέρασμα των γερμανών και τις αβρότητες της "Ιερής Σύναξης" προς αυτούς.

β) Είναι απαράδεκτος ο διωγμός των τίμιων ιερωμένων που αγωνίστηκαν και η ασυδοσία κοινών προδοτών που λυμαίνονται την πλούσια χώρα του Άθω.

Η καινούργια έκδοση είναι μια υπόμνηση προς τους υπεύθυνους.

Επίλογος 4ης έκδοσης (1946)

Θ. Κ.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αυτά όλα, δεν είναι παρά αμυδρή εικόνα, μιας πραγματικότητας. Κι η πραγματικότητα αυτή δεν είναι άλλο από το βρυκολακισμένο ρασοκρατικό Μεσαίωνα. Κι εμείς κυβερνούμαστε από βρυκόλακες.

Αδιάφοροι, δουλοπρεπείς, χαμοζωίτες, караγκιοζοπαίχτες (στην καλύτερή μας εκδήλωση) καθόμαστε με σταυρωμένα τα χέρια κι αφήνουμε το βρωμερό βρυκόλακα να πιπιλάει το αίμα και την αθροπιά μας.

Δεν είμαι ο πρώτος που βλέπει αυτούς τους εξευτελισμούς, που γίνονται σε βάρος μιας ολάκερης εποχής, μιας ακέριας εργαζόμενης ανθρωπότητας.

Κι άλλοι, με χίλια μάτια πάρα πάνω από μένα, τα 'δανε τα αίσχη αυτά. Ποιητές, δημοσιογράφοι, λόγιοι, ανθρωποι του Νόμου, υπεύθυνοι άρχοντες, πατήσανε και ζήσανε στην αμαρτωλή αυτή γη.

Κανένας δε μίλησε. Ο Νόμος κοιμήθηκε. Η πολιτεία, συστηματικά κι επίσημα σκέπασε πάντα αυτό τον κοπρόλακκο, στον οποίο φυτρώνουν οι άγιοι λαθρέμποροι, οι όσιοι σαρκέμποροι, οι μεγαλόμαρτυρες παιδεραστές και δολοφόνοι.

Γι' αυτούς που και ο χαρακτηρισμός «χτήνη» θα 'τανε αλαφρός, αν δεν πρόσβαλλε τα εργατικά ζώα, θυσιάσαμε και θυσιάζουμε ζωές, πληθυσμούς ολάκερους, πολιτισμό, ηθική, ανθρώπινη υπόσταση.

Μην ξεχνάει κανένας την τραγωδία της Χαλκιδικής. Και τότε δε θα ξεχάσει και τους χριστιανούς του Άθω.

Φοβηθήκανε μη δώσουνε μια δεκάρα στους σεισμοπαθείς, που σταθήκανε οι σκλάβοι τους οι αλύτρωτοι, 10 συνεχόμενους αιώνες. Κλειστήκανε στο Κράτος τους. Βάλανε φύλακα, αμπελικό, το επίσημο ελληνικό Κράτος: διατάξανε τον πολιτικό γενικό διοικητή, να υπογράψει διαταγή, που ν' απαγορεύει την είσοδο σε κάθε άνθρωπο και «προ πάντων στους δημοσιογράφους». Κι αυτό καταλαβαίνετε γιατί: για να κρύψουνε την ψευτιά που διαδώνε πως είχε τάχα σοβαρές ζημιές και τ' Άγιον Όρος. Που μεταφράζεται σε απλούστερη νεοελληνική γλώσσα: για να φυλάξουνε τα πλούτια τους και τα χρυσάφια τους. Για να εξασφαλίσουνε την οικοδομήσιμη ξυλεία, που σαπίζει στις παραλίες του Όρους, 3-4 χρόνια απούλητη κι αζήτητη.

Και το Κράτος, δούλος υπάκουος και ταπεινός του μεσαιωνικού Κράτους, εσφράγισε αυτή την ψευτιά του καλόγερου, με τη σφραγίδα την επίσημη.

Εφορολόγησε τον εργάτη και τον αγρότη, μάζεψε απ' αυτούς 15 εκατομμύρια δραχμές (σταγόνες αίμα θα 'λεγα) για ν' αγοράσει την οικοδομήσιμη ξυλεία, που χρειαζότανε για την πρόχειρη στέγαση των σεισμοπαθών.

Η περισσότερη ξυλεία που χρησιμοποιήθηκε είναι ντόπια. Δηλαδή αγιορείτικη. Που θα πει: πλερώσαμε κι από πάνω, ακριβά-ακριβά, τη θηριωδία, την εγκληματικότητα των άγιων Μπαμπάνηδων και των όσιων Γιαγκούληδων της χριστιανικής πολιτείας του Άθω.

Μα και κάτι άλλο έχω να πω: όσοι πατήσανε τον τόπο αυτό, θα παρατηρήσανε ένα πράμα: νερό να ζητήσεις ή ψωμί, μπορεί να μη σου δώσουνε οι θησαυροφύλακες του Θεού. Κρασί όμως με τη στάμνα σε ποτίζουνε. Κι αυτό έχει το λόγο του.

Σκλάβοι χρειάζονται να δουλέψουνε τη Γη, για να θρέψουνε τα γουρούνια του Όρους. Μα πρέπει να δουλέψουνε τσάμπα. Και για να γίνει αυτό, πρέπει να ξεριζωθεί απ' τον άνθρωπο, η καρδιά κι η συνείδηση και να παραλύσουνε τα νεύρα. Ο αλκοολισμός είναι ο βοηθός για τη δημιουργία αυτών των ανθρώπινων ομοιωμάτων. Και τον καλλιεργούνε με μαστοριά μοναδική οι ρασοφόροι παραμορφωτές της «φύσης».

Λίγοι εργάτες απ' αυτούς που μπαίνουνε στο Άγιον Όρος, καταφέρνουνε να φύγουνε.

Σ' όλη τους τη ζωή γυρνούνε αλήτες στο περιβόλι της Παναγιάς παρακαλώντας να τους πάρουνε οι ασκητές στη δουλειά τους, μόνο για ένα ξεροκόμματο ψωμί. Κι αυτά όλα για να εξασφαλίσουνε την άνεση στους αγιορείτες, να επιδίδονται αποτελεσματικότερα στα λαθρεμπόρια, στη παραλυσία, στις δολοφονίες και στη συγγραφή Νικοδημήτικων πορνογραφημάτων.

Να σκεφτεί κανένας ποια υπηρεσία προσφέρουνε στο σύνολο το κοινωνικό, αυτά τα αλητόσκυλα, απέναντι στ' αγαθά που χαίρουνται είναι ν' ανατριχιάσει και να σιχαθεί τον άνθρωπο με την εγκληματική ανεχτικότητα του.

Δουλειά τους είναι η απάτη. Τίποτε άλλο. Απατούνε και τον ίδιο τους εαυτό. Απατούνε το Κράτος και ζούνε απ' τα ταμεία του. Απατούνε το χωρικό και τον εργάτη και τους κλέβουνε.

Απατούνε τη μάνα και της παίρνουνε το παιδί της.

Αυτό το τελευταίο έχει ξεχωριστή σημασία: δεν περνά χρόνος – έχουμε ακούσει όλοι – που να μη χαθούνε κάμποσα παιδάκια από 6-8 χρονών. Οι Εβραίοι

χρειάζονται τέτοιας ηλικίας χριστιανόπαιδα για το Πάσχα τους, μας έχουνε μάθει να πιστεύουμε. Κι όμως δεν τα χρειάζονται οι Εβραίοι παρά οι Άγιοι του Άθω, για το κρεβάτι τους, για μηχανές της ηδονής.

Μάλιστα. Εκεί πρέπει ν' αναζητηθούνε τα παιδιά, που χαθήκανε και που χάνονται ταχτικά.

Υπάρχουνε σ' αυτό το διαφθορείο παιδιά από 14 χρονώ και πάνω, που δεν ξέρουνε ούτε μάνα ούτε πατέρα. Τα ονόματά τους τα 'χουνε ξεχάσει. Την πατρίδα τους δεν την θυμούνται. Μόνο από κάτι μικροεπεισόδια, από κάποιες θαμπές αναμνήσεις σου δίνουνε να καταλάβεις από ποια ηλικία τα μαζέψανε οι τίμιοι αυτοί άνθρωποι με τις χίλιες μάσκες και τον βούρκο τον ψυχικό.

Και το νόστιμο είναι πως η εισαγωγή των παιδιών που γίνεται με την απάτη, ή με τους ειδικούς πράχτορες, δεν είναι αρκετή για να καλύψει τις ανάγκες του Όρους. Γι' αυτό όταν ο Βενιζέλος πήγε στο Βατοπέδι, το πρώτο παράπονο που του κάνανε οι καλόγεροι ήτανε πως «η αστυνομία απαγορεύει την είσοδο ... παιδιών στο Όρος».

Η απάντηση του πρωθυπουργού ήτανε, να καλέσει τον αστυνομικό διοικητή του Όρους (τον ανθυπασπιστή Τσαπάκη) να του ζητήσει σχετικές εξηγήσεις.

«Εκτελώ ανωτέρας διαταγάς». Έτσι του απάντησε ο αστυνομικός.

«Εγώ καταργώ κάθε προηγούμενη διαταγή».

Μ' αυτά τα λόγια ο πρωθυπουργός εσφράγισε την ελεεινή διαταγή, που επιτρέπει στους ρασοσατύρους να εξασκούνε ελεύθερα το εμπόριο της παιδικής σάρκας.

ΚΑΤΗΓΟΡΩ, μπροστά στο μεγάλο λαϊκό δικαστήριο, τη σπείρα των αγιορειτών και τους συνενόχους της.

ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΩ, στον φορολογούμενο λαό, στον κόσμο των πεινασμένων και των απόκληρων της ζωής, τη διπλή εκμετάλλευση που τους γίνεται, για χάρη των 4 χιλιάδων παρασίτων του αμαρτωλού βουνού.

ΔΕΙΧΝΩ με ονόματα πραγματικά, τους κακοποιούς.

Καθόλου δεν απευθύνομαι προς τους υπεύθυνους άρχοντες κι ούτε ζητώ του κακού τη γιατρεία απ' τις αρχές.

Στους φθισικούς, στους άστεγους, στους πεινασμένους, στους άνεργους, στους λεπρούς της σπιναλογκίτικης κόλασης, στους φυλακισμένους στα υγρά μπουντρούμια του Ιτζεδίν, της Αίγινας, του Φίρκα κλπ., σ' αυτούς μιλώ.

Και για σανατόρια έχει μέρος και για λεπροκομείο της ανθρωπιάς και για φυλακές αγροτικές και για δασοκομικές σχολές ανεχτίμητο φυτικό πλούτο. Για τους σεισμοπαθείς της Χαλκιδικής έχει και ξυλεία οικοδομήσιμη 100 φορές παρά πάνω απ' όση χρειάζονται και τρόφιμα και ρουχισμό για δεκάδες ολόκληρα χρόνια.

Στο χέρι τους είναι να τα διαθέσουνε όπως νομίζουνε πιο καλά και τίμια, στο χέρι τους και να τα χαραμίσουνε στους φεουδάρχες, που κατοικούνε και λυμαίνονται 10 αιώνες τώρα τη χώρα του Άθω.

Αυτό είναι το περίφημο, το θρυλοτυλιγμένο Άγιον Όρος, η κεφαλή της Ορθοδοξίας. Με την αυριανή ονομασία του: «Βουνό της υγείας και της επιστήμης».

ΘΕΜΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΤΟ ΛΕΠΡΟΚΟΜΕΙΟ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Σπιναλόγκα - Άγιον Όρος: Όταν θα γνωρίσεις τα δυο αυτά μέρη δεν μπορείς να θυμηθείς το ένα χωρίς να ξεπηδήσει στη μνήμη σου και τ' άλλο.

Και τα δυο αυτά μέρη τα επισκέφθηκα. Στο ένα -που είναι μια πελώρια σιδερόπετρα στη μέση του πελάγου- λιώνουνε σιγά-σιγά 300 άνθρωποι, σακατεμένοι, κομματιασμένοι από τη λέπρα του κορμιού.

Στο άλλο -που είναι το πιο πλούσιο και το πιο όμορφο τμήμα του τόπου μας- 4 χιλιάδες ρασοφόροι σπουδάζουνε σ' όλη τους τη ζωή, να δένουνε, να προσαρμόζουνε στο ανθρώπινο σύνολο την πιο βρώμικη λέπρα: τη λέπρα της ψυχής.

Στη Σπιναλόγκα μπαίνοντας, πρέπει να φράξεις τη μύτη σου. Στο Άγιον Όρος μπαίνοντας, πρέπει να φράξεις και μύτη κι αφτιά και να σκεπάσεις τα μάτια. Μα προ πάντων πρέπει να δέσεις τα νεύρα, για να μη σου φύγουνε.

Μέχρι σήμερα, συνηθίσαμε να νομίζουμε το Άγιον Όρος για την πρότυπη Χριστιανική Πολιτεία, που τα μίση, οι ανθρώπινες κακίες, τα πάθη έχουνε θαφτεί και στη θέση τους φυτρώσανε η γαλήνη, η αδελφοσύνη κι η ανυστερόβουλη αγάπη.

Την ιδέα αυτή μάς τη δημιουργήσανε οι ποιητές, που επισκεφθήκανε τον τόπο αυτό, με τις τόσες φυσικές καλλονές, μόνο γιατί δεν μπορέσανε να δούνε τον άνθρωπο του φυσικού αυτού παραδείσου.

Καιρός όμως είναι πια ν' ακολουθήσουμε τα ερημικά μονοπάτια, που ξεπροβάλλουνε από τις καταπράσινες λαγκαδιές και σκαρφαλώνουνε και τυλίγονται και ξανακρύβονται σε καταπράσινες βουνοπλαγιές για να ξαναπροβάλλουνε προκλητικά σε γελαστές ηλιολουσμένες βουνοκορφές, που στεφανώνουνται από τα κάτασπρα τα τείχη μιας βυζαντινής οικοδομής. Μέσα σε κείνα τα τειχιά βρίσκονται οι άρρωστοι που πάσχουνε από τη λέπρα της ψυχής, οι υποψήφιοι... άγιοι.

Ελάτε να τους γνωρίσουμε. Ώρα είναι πια να πάψει ο άνθρωπος να γονατίζει μπροστά σε νοσογόνα μικρόβια παρασιτικά και να σκύβει το κεφάλι κάτω από το ζυγό βάρβαρων τυχοδιωκτών.

Μέσα στα 20 μοναστήρια του Άθω, θα βρούμε: εμπόρους ναρκωτικών, εμπόρους κι αγοραστές της... ανδρικής σάρκας, σχολειά του αλκοολισμού και

συστηματικά εκπαιδευτήρια μισανθρωπίας κι αλληλοεξοντωμού. Κι ακόμα σπείρες απατεώνων που τις επιτυχίες τους θα ζηλεύανε κι οι πιο μοντέρνοι διεθνείς τύποι του είδους των.

Στα όμορφα γαλάζια ακρογιάλια του ακρωτηριού του Άθω, που μονάχα αυτά είδανε οι ποιητές κι οι δημοσιογράφοι θα δούμε εμείς “υπ’ ατμόν” τα “πλωτά πορνεία” του Αγ. Όρους. Αλλά εκεί θα συναντήσουμε και πατέρα που τραβά το παιδάκι του 12 και 13 χρονώ, να τριγυρίζει τα κελιά να το παζαρεύει με τους ασκητές, ή να το νοικιάζει για μια ή για περισσότερες βραδιές, αναλόγως “της ποιότητας”, γιατί αυτοί τον μάθανε να πιστεύει “πως όλα είναι ηθικά και τίμια”. Είναι ανάγκη, για να τα δούμε όλ’ αυτά, να χρησιμοποιήσουμε κι εμείς μια μάσκα. Εγώ μεταχειρίστηκα με ικανοποιητικά αποτελέσματα τη μάσκα της ηλιθιότητας. Τριγύριζα μ’ αυτήν οκτώ μήνες σ’ όλες τις Μονές, τις Σκήτες, τα Ησυχαστήρια, τα Μεθυστήρια, χωρίς να φοβίζω κανένα και να τον αναγκάζω να μου κλείνει την πόρτα. Αντίθετα είχα όλη την ελευθερία. Τους υπηρετούσα. Έτσι πρέπει να επισκεφτεί κανένας το παζάρι αυτό της σάρκας, των ναρκωτικών, το σκολεϊό της ανομίας, για να το γνωρίσει. Όχι με επίσημο “ένδυμα” και σπουδαίο όνομα. Γιατί στη δεύτερη αυτή περίπτωση, θα δει μόνο χαμόγελα, υποκλίσεις, προσευχόμενους και... άγια λείψανα.

Δε θα μάθει τι σημαίνει η λέξη “διωχτικά”, τι είναι το “μνήμα του πλούσιου”. Δε θα δει τον άγιο Παντελεήμονα να μαστιγώνει τους αμαρτωλούς με βρεμένο σκοινί το χειμώνα, ούτε θα μάθει πώς πεθαίνει ο φθισικός εργάτης, πάνω στη δουλειά, που εργάζεται για 8 δραχμές μεροκάματο.

Κι όταν κανένας αντιληφτεί όλ’ αυτά τα... μικροπραματάκια, θα πρέπει να σκεφτεί αν είναι ηθικό να ζητούμε τη γνώμη των εκπροσώπων του Θεού “γράφε των παιδεραστών και των λαθρεμπόρων” για τη ρύθμιση της κοινωνικής μας ζωής, ή τη συμβολή τους για τη σύνταξη του... αστικού κώδικα μιας πολιτισμένης κοινωνίας...

Οι εντυπώσεις τούτες απ’ την “αγιορείτικη Γη” είναι γραμμένες απ’ τα 1931. Προορίζονταν για τις εφημερίδες. Γιατί τίποτ’ άλλο δεν είναι παρά ένα σκέτο δημοσιογραφικό ρεπορτάζ.

Τη δίνω αυτή την πληροφορία για να μη νομιστεί πως προσπαθώ να κάνω τέχνη. Μια φωτογραφία απλώς είναι, από ένα μέτριο φωτογράφο, μιας Μεσαιωνικής Γωνιάς, που σώζεται στις μέρες μας.

Δε θα τυπωνότανε σε βιβλίο, αν δε λάβαινα από τις εφημερίδες που 'δωκα το υλικό αυτό, την απάντηση πως "Δεν έχουμε σκοπό να κλείσουμε για τους καλογέρους..."

Μα εγώ δεν έχω σκοπό να σωπάσω για το λεπροκομείο της ψυχής, που σκεπάζεται με την ονομασία "Αγ. Όρος"

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Θέμος Κορνάρος υπήρξε πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών κι έχουν γράψει γι' αυτόν κολακευτικές κριτικές οι περισσότεροι Έλληνες λογοτέχνες. Μεταξύ άλλων έγραψε και το βιβλίο «**Άγιον Όρος**» με βάση τις εμπειρίες που απέκτησε σαν εργάτης στα μοναστήρια του αγίου Όρους. Το βιβλίο εκδόθηκε το 1933 (έκδοση Γκωγκώνη, Αθήνα 1933), αλλά πολύ σύντομα, με επέμβαση της εκκλησίας, κατασχέθηκε από την Εισαγγελία και απαγορεύτηκε η κυκλοφορία του. Η τελευταία του έκδοση έγινε μετά τη μεταπολίτευση (1977, εκδόσεις Χρόνος), αλλά σήμερα είναι εξαντλημένο και δυσεύρετο. Στις 15 Γενάρη του 1934, ο Φώτος Πολίτης, τον υπερασπίζεται με επιφυλλίδα του στην "Πρωία", που έχει τίτλο "**Αντοχή**".

Ο Θέμος Κορνάρος γεννήθηκε στο Σίβα Μεσσαράς στην Κρήτη, το 1906 από πάμπωχη οικογένεια, και από μικρός μπήκε στη βιοπάλη, γυρίζοντας όλη την Ελλάδα και κάνοντας όποια δουλειά του τύχαινε. Παράλληλα, όμως, αυτομορφωνόταν και καθώς είχε έφεση στο γράψιμο, άρχισε να δημοσιεύει διάφορα πεζογραφήματα σε περιοδικά και εφημερίδες. Όταν ήρθε στην Αθήνα προσπάθησε να παρακολουθήσει μαθήματα στο πανεπιστήμιο. Δεν τα κατάφερε, όμως, γιατί παράλληλα δούλευε εργάτης στο χτίσιμο του Εθνικού Θεάτρου. Εκεί γνωρίστηκε με τον Κωστή Μπαστιά και μέσω αυτού με το Φώτο Πολίτη, που δέχτηκε με ενθουσιώδεις κριτικές τα πεζογραφήματά του.

Γυρνώντας όλη την Ελλάδα, ψάχνοντας για δουλειά, είχε πάντα τα μάτια και τα αυτιά του ανοιχτά και αφουγκραζόταν τα πάθη και τους καημούς του κόσμου. Μαθαίνοντας πως το κορίτσι που αγαπούσε από παιδί προσβλήθηκε από λέπρα, πήγε να το δει στη Σπιναλόγκα. Κατόπιν πήγε εργάτης γης στο Άγιον Όρος. Τις εντυπώσεις του από την επίσκεψη στα μέρη αυτά τις κατέγραψε σε δυο πραγματικά συγκλονιστικά βιβλία του: «**Σπιναλόγκα**» (1933) και «**Άγιον Όρος. Οι άγιοι χωρίς μάσκα**» (1934). Δεν πήγε όμως μόνο σ' αυτά τα δυο σημαδιακά μέρη, αλλά και σε ένα σωρό άλλα, πάντα ζητώντας δουλειά. Ακόμα και το στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Χαϊδάρι επισκέφθηκε, επί Κατοχής, μόνο που εκεί δεν πήγε μόνος του αλλά τον πήγαν δεμένο οι Γερμανοί, για τη συμμετοχή του στην Εθνική Αντίσταση. Και από αυτήν, την αναγκαστική, επίσκεψη βγήκε ένα σπουδαίο βιβλίο, το «**Χαϊδάρι**» (1945).

Δυο χρόνια αργότερα, το 1947, οι εθνικόφρονες αυτή τη φορά, τον έκλεισαν

πάλι στη φυλακή, για το βιβλίο του «**Αγύρτες και κλέφτες στην εξουσία**», στο οποίο έγραφε για τα έργα και ημέρες του Δεσπότη Μεσολογγίου, που φαίνεται πως ξεπερνούσε και τους σημερινούς δικούς μας.

Άλλα βιβλία του Κορνάρου είναι το «**Με τα παιδιά της Θύελλας**» και το «**Στάχτες και Φοίνικες**». Πέθανε στην Αθήνα το 1970, επί απριλιανής δικτατορίας, φτωχός αλλά όχι λησμονημένος.

ANTOXH

Του κ. Φώτου Πολίτη

Μια επιστολή του κ. Θεμ. Κορνάρου στην «Πρωία» μας πληροφορεί ότι κατεσχέθη από την Εισαγγελία το βιβλίο του για το Άγιον Όρος. Δεν ξέρω κατά πόσον επιτρέπεται, σ' ένα δημοκρατικό Κράτος, μια τέτοια ενέργεια της εισαγγελικής αρχής, χωρίς την προηγούμενη απόφαση της ολομέλειας του Συμβουλίου των Πλημμελειοδικών. Αλλ' ανεξάρτητα απ' αυτήν την τυπική λεπτομέρεια, το ζήτημα αυτό μας ενδιαφέρει στην ουσία του. Υποθέτω πως η κατάσχεση έγινε για λόγους γενικότερους: ηθικής ίσως τάξεως. Κατεσχέθη το «Άγιον Όρος» του Θεμ. Κορνάρου, όπως θα 'πρεπε λ.χ. να κατάσχονται ένα σωρό άλλες αχρείες φυλλάδες, που ωστόσο κυκλοφορούν ανενόχλητα, φυλλάδες κι αναγνώσματα και δημοσιεύματα παντός είδους, που άλλον προορισμό δεν έχουν παρά να δείχνουν την ανυπαρξία κάθε ηθικού και θρησκευτικού συναισθήματος στους συγγραφείς τους και που βασίζονται σε μια και μόνη προϋπόθεση: πως το αναγνωστικό κοινό της Ελλάδος βρίσκεται κι αυτό στην έσχατη ηθική κατάπτωση και πώρωση.

Για το βιβλίο του Θεμ. Κορνάρου έχω γράψει απ' αυτές εδώ τις στήλες, την εποχή που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά. Είναι ένα άγριο μαστίγωμα μιας οικτρής καταστάσεως, που απαιτεί την επέμβαση της κεφαλής της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Ο Κορνάρος καταγγέλλει ρητά γεγονότα κι έχοντας συναίσθηση της ευθύνης των καταγγελιών του, σημειώνει φαρδιά-πλατιά στο τέλος του βιβλίου τη διεύθυνσή του, για να τον ζητήσουν εκεί, στο σπίτι του, όσοι επιθυμούν να έχουνε περισσότερα τεκμήρια και αποδείξεις. Κι όμως δεν έγινε αυτό, αλλά του φιμώθηκε το στόμα. Γιατί; Για τον ίδιο λόγο, που φιμώθηκε κι άλλοτε, σ' άλλον τόπο, πριν από τρεις περίπου αιώνες, το στόμα ενός άλλου, πολύ μεγάλου ανθρώπου και ποιητού: του Μολιέρου. Είναι γνωστό, πως όλοι οι ψευδευλαβείς της εποχής του Λουδοβίκου ΙΔ' λύσσαξαν κι εφρύαξαν με τον «Ταρτούφο», και πως πέτυχαν ν' απαγορευθεί η παράστασή του. Δεν είχε περάσει πολύς καιρός και παίχτηκε στην αυλή κάποια άλλη κωμωδία, γεμάτη από εξαιρετική ελευθεροστομία και αχρειότητα. Η κωμωδία αυτή είχε τίτλο «Ο Σκαραμούκιος ερημίτης» και μεταξύ άλλων παρουσίαζε έναν καλόγερο ν' ανεβαίνει μ' ανεμόσκαλα στο παράθυρο κάποιας παντρεμένης και να ξεπροβάλλει από κει

κάθε τόσο λέγοντας «questo per morificar la carne». Ο Λουδοβίκος εστράφη τότε προς τον μεγάλο Κοντέ, τον Πρίγκηπα, και του είπε: «Θα ήθελα να ξέρω γιατί εκείνοι, που σκανδαλίζονται τόσο πολύ με την κωμωδία του Μολιέρου, δεν λένε λέξη για τούτη εδώ την κωμωδία του Σκαραμούκιου...» Κι ο Κοντέ, που ήταν πολύ σοβαρός και στοχαστικός άντρας, αποκρίθηκε: «Ο λόγος είναι, πως η κωμωδία του Σκαραμούκιου χλευάζει τη θρησκεία και τα θεία, για τα οποία οι κύριοι αυτοί δεν ενδιαφέρονται καθόλου· ενώ η κωμωδία του Μολιέρου, τους χλευάζει τους ίδιους: κι αυτό δεν μπορούν να το ανεχθούν».

Το βιβλίο του Κορνάρου δεν έχει να κάμει τίποτε με τα θεία και τη θρησκεία. Ο συγγραφέας δεν θίγει καθόλου τέτοια ζητήματα. Εικονίζει μόνο πιστά μια κατάσταση, όπως την είδε αυτός, δουλεύοντας σαν απλός εργάτης στο Άγιον Όρος. Όσοι ενδιαφέρονται λοιπόν πραγματικά για τη θρησκεία και για τα θεία, αντί να ζητήσουν την κεφαλήν του Κορνάρου επί πίνακι, θα 'πρεπε να εξακριβώσουν τις καταγγελίες του και ν' ασκήσουν αυστηρόν έλεγχο εκεί που πρέπει. Το είχα γράψει και τότε που πρωτοβγήκε το βιβλίο του, πως αν θέλει η Ορθόδοξος Εκκλησία να ζήσει, πρέπει με τέτοιον τρόπο να ενεργήσει. Κι όμως, η ενέργεια φαίνεται πως έγινε ακριβώς ανάποδα. Δυστυχώς, έπρεπε να περιμένουμε τέτοιους εξωφρενισμούς, σαν την κατάσχεση ενός τίμιου και γενναίου βιβλίου. Αλλά εύκολο δεν είναι να παίρνει κανείς την απόφαση να ξεγράψει τη φυλή να πέφτουν όλες οι ελπίδες σου, η μια ύστερα από την άλλη ψόφιες, σαν τα σπουργίτια μέσα στο χαλάζι. Λαός, που δεν αντέχει στην κριτική, δεν έχει εντός του τη θέληση να ζήσει. Και το βιβλίο του Κορνάρου είναι μια κριτική μαστιγωτική. Γιατί φοβίζει τους υπεύθυνους; Η κακή κριτική ποτέ δε βλάπτει! Δε βλάπτει δηλαδή τους λαούς ή τα άτομα εκείνα, που έχουμε μέσα στο είναι τους την κατάφαση της ζωής. Η κακή κριτική μπορεί να 'ναι δυο ειδών: ειλικρινής, τίμια και δίκαιη, ή μωρή, συκοφαντική, κακόπιστη και μεροληπτική. Στην πρώτη περίπτωση, είναι κοντά στο νου, πως ωφελεί τον κρινόμενο. Αν αυτός -είτε είναι λαός, είτε άτομο- θέλει στ' αλήθεια να ζήσει τη ζωή του έντονα, τότε οι παρατηρήσεις, οι επικρίσεις του ειλικρινούς και δίκαιου κριτικού, μόνο αγαθό και λυτρωτικό αποτέλεσμα μπορούνε να 'χουν απάνω του. Ο τόνος της επικρίσεως δεν έχει σημασία. Άλλωστε, σε μια τίμια και δίκαιη κριτική σπάνια είναι εξαιρετικά οξύς. Αλλά κι αν τύχει να 'ναι τέτοιος, τι σημαίνει; Ενδιαφερόμαστε, ναι ή όχι, να ζήσουμε αγνά της ζωή μας, χωρίς

αυταπάτες, χωρίς ναρκισσισμούς; Εν τοιαύτη περιπτώσει η ουσία της επικρίσεως βαρύνει πολύ περισσότερο από τον τόνο της. Δε μας συμφέρει να σταθούμε στο περίβλημά της, και ν' αδιαφορήσουμε για το περιεχόμενο. Τουναντίον, οφείλουμε από το περιεχόμενο να κρίνουμε και το ύφος. Αν η ουσία της επικρίσεως είναι αξιόλογη, αν η κριτική περιέχει δηλαδή, μέσα της, παρατηρήσεις πολύ σοβαρές και μεγάλης σημασίας, τότε ίσως και ο τόνος της να είναι δικαιολογημένος, ίσως η αγανάκτηση του κριτικού να έχει ηθικά ελατήρια. Και τέτοιο ύφος, σφιχτοδεμένο με ουσία επενεργεί λυτρωτικά επάνω μας. Στη δεύτερη πάλι περίπτωση, μωρής, κακόπιστης και μεροληπτικής κριτικής, τι έχουμε τάχα να πάθουμε; Τίποτα απολύτως, τέτοιες κριτικές, που είναι άλλωστε συνηθέστατες, καλλιεργούν την απαραίτητη αυτοπειθάρχησή μας. Ένας κακόπιστος και μωρός επικριτής δεν μας αγγίζει καθόλου. Μας είναι εξαιρετικά εύκολο να νοιώσουμε πόσο περιορισμένο είναι το μυαλό του, πόσο ελλιπείς οι γνώσεις του, πόσο ταπεινός ο χαρακτήρας του. Στην Ελλάδα μάλιστα, όπου η πνευματική ζωή είναι πολύ στενή, ξέρουμε συνήθως και τα ελατήρια ακόμα μιας κακόπιστης κριτικής. Καθόλου δύσκολο δεν είναι δηλαδή, να παραλάβουμε τον επικριτή μας και, να τον χτυπήσουμε κάτω σα χταπόδι.

Εφ' όσον είμαστε πραγματικά ανώτεροί του, η απόδειξη της ηλιθιότητός του είναι πράγμα απλούστατο. Ασφαλώς όμως αξίζει πολύ περισσότερο για την ατομική μας ζωή η αυτοπειθάρχηση από την ανώφελη την αντικριτική. Η συναισθήση πως είμαστε από κάθε άποψη ανώτεροι από κείνους, που μας βρίζουν, τονώνει την αυτοπεποίθησή μας κι αυτό είναι θετικό κέρδος για την ηθική ζωή μας. Η μωρία, η κακοπιστία και η μεροληψία ενός επικριτού τίποτα άλλο δεν δείχνουν ουσιαστικά, παρά πως εμείς στεκόμαστε πολύ γερά στα πόδια μας κι η αντικειμενική διαπίστωση τέτοιου γεγονότος είναι πάντα πολύ ευχάριστη. Το ν' αφήσεις την οργή σου να ξεθυμάνει είναι πράγμα απλούστατο. Δύσκολο είναι να συγκρατείσαι, και να υποχωρείς από αυτοσεβασμό. Ο Ντοστογιέφσκι διηγείται, εξ αφορμής κάποιας κακόπιστης και μωρής εναντίον του επίκρισης, έναν ινδικό μύθο: Κάποτε το γουρούνι τσακώθηκε με το λιοντάρι. Κι αποφάσισαν να μονομαχήσουν το επόμενο πρωί. Άμα πέρασε η πρώτη έξαψη του καυγά και γύρισε το γουρούνι σπίτι του, άρχισε να συναισθάνεται την απελπιστική του θέση. Τα πράγματα δεν ήσαν καθόλου απλά. Η γουρούνα και τα γουρουνόπουλα, θρηνούσα απαρηγόρητα. Το

γουρούνι κάθησε τότε και βυθίστηκε σε συλλογή. Κι έπειτα πήρε την απόφασή του: βρήκε ένα λάκκο, όλο βούρκο και κοπριά, χώθηκε εκεί μέσα, και πλατσούριζε όλη νύχτα. Το πρωί, με το ευώδες αυτό χρίσμα σ' όλο του το κορμί, ξεκίνησε να βρει το λιοντάρι. Ο βασιλιάς της ερήμου το περίμενε. Αλλά μόλις το αντίκρισε κι έφτασε ως τα ρουθούνια του η καταπληκτική εκείνη ευωδία, το λιοντάρι έστριψε με μεγαλοπρέπεια τη ράχη του κι απομακρύνθηκε από το πεδίο του αγώνος...

Εννοείται, πως αντέχουν στην επίκριση μόνο τα άτομα και οι λαοί, που έχουν καλλιεργήσει σε μεγάλο βαθμό την αυτοκριτική. Κι η αυτοκριτική είναι η προϋπόθεση κάθε αγνής ζωής. Όσοι δεν είναι σε θέση να κρίνουν κάθε μέρα αυστηρά τον εαυτός τους, κατακτώντας έτσι τη ζωή και την ελευθερία τους, αυτοί δεν έχουν την ικανότητα να ζυγίσουν το περιεχόμενο μιας επικρίσεως και συνεπώς ούτε τη δυνατότητα να ωφεληθούν οπωσδήποτε απ' αυτήν άμεσα ή έμμεσα. Αν ζητήσετε να βρείτε τα βαθύτερα αίτια της φανεράς καχεξίας των διαφόρων θεσμών στην Ελλάδα, θα διαπιστώσετε παντού έλλειψη αυτοκριτικής, έλλειψη δηλαδή έντονης και πραγματικής θελήσεως για ζωή.

Και η κατάσχεση του βιβλίου του Κορνάρου, αυτό ακριβώς αποδείχνει. Ένας άνθρωπος καταγγέλλει υπεύθυνα ορισμένα έκτροπα που γίνονται στο Άγιον Όρος. Και η Εκκλησία προκαλεί το φίμωμά του, έχοντας την πλανερήν αντίληψη, πως το γόητρο ενός θεσμού διατηρείται μ' εξωτερική προστατευτική νομοθεσία κι όχι μ' εσωτερικήν αγνότητα, αγιότητα και καθαρότητα. Και παρανοεί πως έτσι κινδυνεύει να μεταβληθεί η ύπαρξη ενός θεσμού σε κενόν τύπο και να παγώσει οριστικά ο εσωτερικός χυμός, που τον ζωογονεί. Αντοχή στην κριτική, όποιαν κριτική φανερώνουν μόνον οι οργανισμοί εκείνοι, που έχουν τη δύναμη να ζήσουν.

ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Επιφυλλίδα της εφημερίδας «ΠΡΩΪΑ», στις 15 Γενάρη του 1934.